

Izdevējs: Ministru kabinets

Veids: rīkojums

Numurs: 115

Pieņemts: 09.03.2015.

Stājas spēkā: 09.03.2015.

Publicēts:

**Latvijas Vēstnesis, 50 (5368),
11.03.2015.**

OP numurs: 2015/50.2

Attēlotā redakcija: 07.02.2017. - ...

Grozījumi:

MK 27.08.2015. rīkojums Nr.463 / LV, 168 (5486), 28.08.2015. / Stājas spēkā 27.08.2015.

MK 24.09.2015. rīkojums Nr.579 / LV, 189 (5507), 28.09.2015. / Stājas spēkā 24.09.2015.

MK 07.02.2017. rīkojums Nr.55 / LV, 31 (5858), 09.02.2017. / Stājas spēkā 07.02.2017.

Ministru kabineta rīkojums Nr.115

Rīgā 2015.gada 9.martā (prot. Nr.12 27.§)

Par tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānu 2015.– 2020.gadam

1. Apstiprināt Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānu 2015.–2020. gadam (turpmāk – plāns).

2. Noteikt Tieslietu ministriju par atbildīgo institūciju plāna īstenošanā.

3. Atbildīgajām un iesaistītajām institūcijām līdz 2018. gada 1. februārim iesniegt Tieslietu ministrijā informāciju par plānā noteikto uzdevumu un pasākumu izpildes gaitu un rezultātiem.

4. Tieslietu ministrijai sagatavot un tieslietu ministram līdz 2018. gada 1. jūlijam iesniegt noteiktā kārtībā Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu – plāna īstenošanas starpposma novērtējumu.

5. Tieslietu ministrijai, ja nepieciešams, nodrošināt plāna aktualizēšanu atbilstoši saņemtajiem Eiropas Komisijas komentāriem un iesniegt to atkārtotai izskatīšanai Ministru kabinetā.

6. Plānā noteiktās darbības var precizēt atbilstoši Eiropas Sociālā fonda attiecīgo specifisko atbalsta mērķu plānošanas procesam, apstiprinot specifisko atbalsta mērķu projektu vērtēšanas kritērijus un ieviešanas nosacījumus.

Ministru prezidente Laimdota Straujuma

Tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs

(Ministru kabineta
2015.gada 9.marta
rīkojums Nr.115)

Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020.gadam

(Plāns grozīts ar MK 27.08.2015. rīkojumu Nr. 463; MK 24.09.2015. rīkojumu Nr. 579; MK 07.02.2017. rīkojumu Nr. 55)

Rīga, 2015

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

ES	Eiropas Savienība
EK	Eiropas Komisija
ESF	Eiropas Sociālais fonds
TM	Tieslietu ministrija
TA	Tiesu administrācija
VTEB	Valsts tiesu ekspertīžu birojs
ĢP	Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra
IeM	Iekšlietu ministrija
VP	Valsts policija
LTMC	Nodibinājums "Latvijas Tiesnešu mācību centrs"
LZTIP	Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome
LZAP	Latvijas Zvērinātu advokātu padome
LZNP	Latvijas Zvērinātu notāru padome
IKT	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
ADR	alternatīva domstarpību risināšana
pamatnostādnes 2009–2015	politikas plānošanas dokuments "Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015.gadam"
plāns	politikas plānošanas dokuments "Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020.gadam"
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
MNA	Maksātnespējas administrācija

I. IEVADS (KOPSAVILKUMS)

Ministru kabinets 2009.gada 7.oktobrī (rīkojuma Nr.685; prot. Nr.67 55.§)) apstiprināja nozīmīgu tiesu varas politikas attīstības pamatdokumentu – pamatnostādnes 2009-2015, kuru mērķis ir nodrošināt tiesisku, efektīvu, kvalitatīvu un sabiedrības vajadzībām atbilstošu tiesu iekārtas darbību, sekmējot tādu tiesu varas pamatvērtību realizāciju kā neatkarīga, pieejama tiesa un efektīva tiesas procesa norise saprātīgā termiņā.

Minētā mērķa sasniegšanai pamatnostādnēs ir nostiprināti seši rīcības virzieni: tiesu pieejamības veicināšana, tiesu infrastruktūras un pārvaldības attīstīšana, cilvēkresursu attīstības veicināšana tiesu varā, tiesu noslodzes samazināšana un izlīdzināšana, tiesu varas neatkarības sekmēšana un zemesgrāmatu procesa efektīvizēšana.

Īstenojot pamatnostādnēs 2009–2015 minēto politikas apakšmērķos paredzētos uzdevumus, būtiski nav izpildīti uzdevumi, kas saistīti ar cilvēkresursu kapacitātēs celšanu tiesu varā. .

Daļēji izpildītie vai neizpildītie uzdevumi saistīti ar dažādiem objektīviem iemesliem, tajā skaitā ekonomisko situāciju valstī un pieejamo finanšu līdzekļu apjomu minēto uzdevumu izpildei.

Cilvēkresursu attīstībai tiesu varā jau pamatnostādnēs 2009–2015 kā galvenais mērķis noteikts kompetentu personu piesaiste darbam tiesās un zemesgrāmatu nodaļās, t.sk., plānoti pasākumi tiesu varā nodarbināto personu motivācijas un regulārai kompetences līmeņa celšanai, paredzēts nodrošināt efektīvu tiesneša amata kandidātu atlases un stažēšanās procesu, ieviest tiesnešu kvalifikācijas un darba rezultātu regulāru novērtēšanu, stiprināt tiesneša palīga institūtu u.c.

Lai gan ir radīts pietiekams un kvalitatīvs juridiskais pamats tiesnešu un arī prokuroru (no 2014.gada 1.janvāra saskaņā ar Prokuratūras likuma Pārejas noteikumu 16.punktu darbojas jauna prokuroru profesionālās darbības novērtēšanas sistēma, kuras ietvaros, tāpat kā tiesnešiem, regulāri (ne retāk kā reizi piecos gados) tiek novērtēta prokuroru profesionālā darbība) profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanai un tiesnešu un prokuroru motivācijai paaugstināt profesionālo kvalifikāciju, tomēr lai nodrošinātu šī uzdevuma izpildi, ir nepieciešams atbalsts tiesu un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku¹ apmācību organizēšanai.

Viens no būtiskiem un joprojām neatrisinātajiem jautājumiem attiecībā uz cilvēkresursu attīstību tiesu varā dēļ finanšu līdzekļu trūkuma ir saistīts ar vienota un ilgtermiņa apmācību modeļa, tajā skaitā, starpdisciplināro apmācību modeļa trūkumu tiesu varai un tiesībaizsardzības iestādēm. Profesionālās pilnveides pasākumiem ir jāvelta būtiska uzmanība, un sistēmā strādājošiem ir nemitīgi jāpilnveido savas profesionālās zināšanas un iemaņas.

Tiesiska valsts, kurā pastāv kompetenta tiesu vara, spēj piesaistīt ilgtspējīgas investīcijas, kas cita starpā veicina arī tautsaimniecības izaugsmi. Ņemot vērā pašreizējo sabiedrisko un saimniecisko attiecību intensitāti, pieaug arī nepieciešamība pēc zināšanu paplašināšanas. Stiprinot tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku² profesionālo kvalifikāciju, tiks veicināta stipra, kompetenta un neatkarīga tiesu vara un tiesībaizsardzības iestādes, kas ir tiesiskas valsts stūrakmens.

Ņemot vērā minēto, izstrādāts Plāns tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanai un kompetenču attīstīšanai.

Plāna izstrādes laikā sasaistē ar pamatnostādnēm 2009.–2015.gadam un citiem nacionāla līmeņa plānošanas dokumentiem un ES līmeņa rosinātām iniciatīvām (skat. plāna 1. pielikumu) ir identificēti problēmjautājumi un indikatīvi iezīmēti iespējamie risinājumi un uzdevumi cilvēkresursu kapacitātes celšanai tiesu varā un tiesībaizsardzības iestādēs, kas nav vispār pildīti vai tikuši izpildīti nepilnīgi.

Plāns ietver uzdevumus un veicamos pasākumus četros galvenajos rīcības virzienos:

- 1) Plānveidīga tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku nepieciešamo zināšanu, prasmju un iemaņu nodrošināšana;
- 2) Efektīva cilvēkresursu izmantošana;
- 3) Tiesu noslodzes jautājuma risināšana, veicinot alternatīvo domstarpību risināšanas (ADR) veidu izmantošanu;
- 4) Uz izvērtējumu balstīta politikas īstenošana un cilvēkresursu attīstības plānošana.

Pamatnostādnēs "Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības un nodrošināšanas pamatnostādnes 2014. – 2018. gadam" paredzētās atsevišķās apmācības un pētījumi intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības jomā, kā arī pamatnostādņu projektā "Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam" paredzēti uzdevumi apmācību un kvalifikācijas celšanas jomās netiek iekļauti plānā paredzēto aktivitāšu plānā.

Ievērojot minēto un ņemot vērā ESF specifiku un līdzekļu apguvi, kā arī nodrošinot vienmērīgāku un efektīvāku apmācību procesa īstenošanu, plānā ietverto uzdevumu izpilde turpināsies līdz 2022. gadam.

II. PLĀNA MĒRĶIS, RĪCĪBAS VIRZIENI UN UZDEVUMI

Plāns izstrādāts, lai īstenotu cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanu tiesu varā, tādejādi nodrošinot ātrāku, kvalitatīvāku lietu izskatīšanu komercdarbības vides uzlabošanas sekmēšanai.

Ar ES fonda finansējuma saņemšanu plānots pilnveidot tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku kvalifikācijas paaugstināšanas sistēmas modeli un saturu, izstrādājot un ieviešot apmācību programmas, kas balstītas uz jaunākajiem zinātnes sasniegumiem tiesību nozarē un starptautisko normatīvo dokumentu piemērošanas praksi, vienlaikus nodrošinot personības attīstību, pilnveidojot profesionālo meistarību atbilstoši konkrētās profesijas prasībām, kā arī īpašu uzmanību pievēršot tiesu un tiesībsargājošo institūciju personāla kompetences paaugstināšanai komercdarbības vides uzlabošanas sekmēšanai.

1.rīcības virziens Plānveidīga tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku nepieciešamo zināšanu, prasmju un iemaņu nodrošināšana³

1) Pilnveidot apmācību saturu, programmas un apmācību institucionālo modeli, izstrādājot e-apmācību modeli, individualizējot prasmju un zināšanu novērtējumu, radot mācību programmu individualizācijas līmeni, ieviešot starpdisciplināru pieeju apmācību programmu plānošanā un īstenošanā starp tiesu varu un tiesībaizsardzības iestādēm, izstrādāt ilglaicīgu un stabilu mācību stratēģiju un nodrošināt secīgu, nepārtrauktu mācību procesu, tādējādi veicinot tiesnešu un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku kompetences celšanu (skat. 1., 2., 3., 4., 5., 7., 8., 10. uzdevumu);

2) Izstrādāt rokasgrāmatas, veicinot jauno tiesas un tiesu sistēmai piederīgo darbinieku kompetences līmeni un atvieglojot pienākumu izpildes uzsākšanu (skat. 9., 11. uzdevumu);

3) Apkopot un publicēt judikatūru un vienotas tiesas prakses piemērus, lai nodrošinātu vienveidīgu tiesu praksi (skat. 6. uzdevumu);

4) Nodrošināt pieredzes apmaiņas vizītes, iepazīstot citu dalībvalstu praksi, veicinot vienotu tiesību izpratnes veidošanos, tiesību instrumentu apgūšanu un piemērošanu (skat. 12. uzdevumu).

2.rīcības virziens Efektīva cilvēkresursu izmantošana⁴

1) pārskatīt tiesnešu amata kandidātu atlases kārtību, samazinot vakantās tiesneša amata vietas ilgumu, individualizēt tiesneša amata kandidāta apmācības stažēšanās laikā, nodrošinot tiesneša mentora institūta ieviešanu, nodrošinot nesen amatā ieceltā tiesneša turpmāku socializāciju un ievadīšanu tiesneša darbā (skat. 13., 14., 15. uzdevumu);

2) nodrošināt tiesas iestādes vadības uzlabošanas pasākumus (skat. 16. uzdevumu);

3) ES tiesību konsultantu apmācības (skat. 17. uzdevumu);

4) pārskatīt tiesneša palīga tiesības, pienākumus un atbildību (skat. 13. uzdevumu);

5) veicināt tiesnešu iesaisti sadarbības tīklā nacionālā un Eiropas līmenī (skat. 18. uzdevumu).

3.rīcības virziens Tiesu noslodzes jautājumu risināšana, veicinot alternatīvo domstarpību risināšanas (ADR) veidu izmantošanu⁵

1) Veicināt tiesnešu izpratni par ADR (skat. 19., 20. uzdevumu).

4. rīcības virziens Uz izvērtējumu balstīta politikas īstenošana un cilvēkresursu attīstības plānošana⁶

1) Tiesu sistēmas efektivitātes izvērtējums starptautisko ekspertu vērtējumā (skat. 21. uzdevumu);

2) (Svītrots ar MK 27.08.2015. rīkojumu Nr.463);

3) (Svītrots ar MK 27.08.2015. rīkojumu Nr.463).

III. VEICAMIE UZDEVUMI

Plāna mērķis		Īstenot cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanu tiesu varā, tādējādi nodrošinot ātrāku, kvalitatīvāku lietu izskatīšanu, lai sekmētu komercdarbības vides uzlabošanu			
Politikas rezultāts/-i		1. Veicināta sabiedrības uzticēšanās tiesu varai (sabiedrības daļas īpatsvars, kura pilnībā vai daļēji uzticas tiesām (%): 2022. gadā – 50). 2. Celta tiesnešu un tiesas darbinieku kompetence (atcelto tiesas lēmumu īpatsvars (procesuālo pārkāpumu dēļ) (%): 2022. gadā – 1). 3. Uzlabotas tiesiskās sadarbības, svešvalodu, IKT prasmes, izpratne par tiesu ekspertīžu jomu, ES tiesībām, cilvēktiesībām (tiesību aktiem atbilstošu tiesiskās palīdzības lūgumu skaita īpatsvars no kopējā tiesiskās palīdzības lūgumu skaita (%): 2022. gadā – 95). 4. Veicināta ADR veidu izmantošana un izpratne par tiem (tiesās izskatāmo strīdu izbeigšana, izmantojot mediāciju, no tiesām kopējā mediācijai nodoto lietu skaita (%): 2022. gadā – 10)			
Nr. p.k.	Uzdevums	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Līdzatbildīgās institūcijas*	Izpildes termiņš (pusgads)
Plānveidīgi nodrošināt tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbiniekiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un iemaņas, izveidojot pastāvīgas uz vajadzībām bāzētas apmācību programmas, izdodot rokasgrāmatas, dodoties pieredzes apmaiņas braucienos u. tml.					
1.	Tiesnešu, izmeklētāju,	Paaugstinot tiesnešu un	Apmācīto personu skaits**	IeM	Regulāri līdz

	prokuroru un tiesu darbinieku apmācību modeļa institucionālā pilnveidošana (t. sk. e-apmācību vides pilnveide, tiešsaistes apmācības, reģionālās apmācības, specializētās apmācības u. tml.) un tehniskās infrastruktūras pilnveide apmācību organizēšanā un nodrošināšanā	tiesu darbinieku, izmeklētāju un prokuroru kompetenci, veicināta ātrāka lietu izmeklēšana un iztiesāšana, lai sekmētu uzņēmējdarbības vides uzlabošanu, pilnveidota apmācību nodrošināšanas infrastruktūra, kā arī paaugstināta politikas veidotāju un politikas ieviešēju kompetence	– 2343 (tajā skaitā izmeklētāji – 285 un prokurori – 475). Tiesu un tiesībsardzības iestāžu aprikošana ar 19 videokonferences iekārtām. Iegādāta 1 videostraumēšanas iekārta. Papildināta Tiesu informatīvā sistēma (pilnveidota anonimizētā tiesu nolēmumu datu bāze, uzlabojot sistēmas ātrdarbību, anonimizēto nolēmumu kvalitāti, nodrošinot precīzāku anonimizējamā teksta atpazīšanu, aktualizējot un uzlabojot sistēmā esošos anonimizācijas šablonu algoritmus)	ĢP AT TM VTEB	2022. gadam
2.	Apmācību programmas izstrādes, tās satura pilnveidošana starpdisciplināro apmācību nodrošināšanas kontekstā	Tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju, prokuroru, zvērinātu tiesu izpildītāju, zvērinātu notāru, zvērinātu advokātu, sertificētu mediatoru, šķīrējtiesnešu un maksātnespējas administratoru mācībās ieviests starpdisciplināro apmācību princips, kā arī politikas veidotāju, politikas	Starpdisciplināro apmācību programmu skaits – ne mazāk kā 3 Apmācīto personu skaits – 760	leM ĢP LZTIP LZNP LZAP KNAB MNA AT TM	Regulāri līdz 2022. gadam

		ieviesēju un sociālo partneru kompetences paaugstināšana			
3.	Svešvalodu (profesionālā svešvaloda un specifiskā valodas terminoloģija) apmācība un to nostiprināšana praksē	Celta tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju, prokuroru, politikas veidotāju, politikas ieviesēju un tiesu ekspertu kompetence	Apmācīto personu skaits – 570	leM ĢP AT VTEB TM	Regulāri līdz 2022. gadam
4.	Apmācība starptautiskā tiesiskajā sadarbībā	Paaugstinot tiesu un tiesībsargājošo iestāžu personāla kompetenci, veicināta ātrāka lietu izmeklēšana un iztiesāšana, lai sekmētu uzņēmējdarbības vides uzlabošanu	Apmācīto personu skaits: tiesneši, tiesu darbinieki, prokurori – 1330; Valsts policijā – 143; Valsts robežsardzē – 10	AT leM ĢP	Regulāri līdz 2022. gadam
5.	Apmācība par ES tiesību un cilvēktiesību jautājumiem	Paaugstinot tiesu un tiesībsargājošo iestāžu personāla kompetenci, veicināta ātrāka lietu izmeklēšana un iztiesāšana, lai sekmētu uzņēmējdarbības vides uzlabošanu	Apmācīto personu skaits: tiesneši, tiesu darbinieki un prokurori – 665; Valsts policijā – 143; Valsts robežsardzē – 10	AT leM ĢP	Regulāri līdz 2022. gadam
6.	Judikatūras un vienotas tiesu prakses apkopošana un publicēšana	Paaugstinot tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju un prokuroru kompetenci, veicināta ātrāka lietu izmeklēšana un iztiesāšana, lai sekmētu uzņēmējdarbības vides uzlabošanu	Judikatūras un tiesu prakses apkopojumu skaits – 5 Apmācīto personu skaits – 95	leM ĢP AT	2020. gada 2. pusgads
7.	IKT apmācību programmas pilnveide	Paaugstinot to tiesnešu, tiesu darbinieku, tiesu	Pilnveidoto IKT apmācību programmu skaits – 3	leM ĢP	Regulāri līdz 2022. gadam

		ekspertu, izmeklētāju, prokuroru un politikas ieviešēju kompetenci, kuru pārziņā ir tiesu un tiesu varai piederīgo iestāžu valsts informācijas sistēmu uzturēšana, veicināta ātrāka lietu izmeklēšana un iztiesāšana, lai sekmētu uzņēmējdarbības vides uzlabošanu	Apmācīto personu skaits – 1330	AT VTEB	
8.	Tiesu ekspertu apmācības procesuālajos un praktiskajos jautājumos, kas saistīti ar tiesu ekspertīžu veikšanu	Celta tiesu ekspertu kompetence	Apmācīto personu skaits – 285	leM VTEB	Regulāri līdz 2022. gadam
9.	Rokasgrāmatas izstrāde izmeklētājiem, prokuroriem, tiesnešiem, tiesu darbiniekiem par tiesu ekspertīzes praktiskajiem jautājumiem	Celta tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju un prokuroru kompetence	Izstrādāto rokasgrāmatu skaits – 1 Apmācīto personu skaits – 95	leM ĢP VTEB AT	2018. gada 2. pusgads
10.	Apmācības par tiesu ekspertīžu rezultātu interpretēšanu	Celta tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju un prokuroru, tiesu ekspertu kompetence	Apmācīto personu skaits – 475	leM ĢP AT VTEB	Regulāri līdz 2022. gadam
11.	Rokasgrāmatu izstrāde: kā sastādāmi procesuālie dokumenti, tiesas procesa vadīšana/jaunā tiesneša un tiesas darbinieka rokasgrāmata, par ECT praksi jautājumā par nosakāmo atlīdzinājuma apmēru, vadlīniju izstrāde attiecībā uz problemātiku, kas saistīta ar tiesas spriešanu, u. tml.	Celta tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru un izmeklētāju kompetence	Izstrādāto rokasgrāmatu skaits – 5 Apmācīto personu skaits – 333	AT ĢP leM	2019. gada 2. pusgads

12.	Pieredzes apmaiņas vizītes, apgūstot citu valstu praksi, it īpaši veicinot vienotu tiesību izpratnes veidošanos, tiesību instrumentu apgūšanu un piemērošanu	Paaugstināta tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju, prokuroru, politikas veidotāju un politikas ieviesēju kompetence	Apmācīto personu skaits – 684	leM ĢP VTEB AT TM	Regulāri līdz 2022. gadam
Efektīva cilvēkresursu izmantošana					
13.	Efektīva tiesnešu amata kandidātu atlases un iecelšanas tiesneša amatā procedūra, lai samazinātu laiku, kad tiesa strādā nepilnā sastāvā	Efektivizēts kvalitatīvu cilvēkresursu piesaistes process tiesu varai	Izstrādāts un ieviests kompetenču modelis tiesnešiem un tiesu darbiniekiem	AT	2018. gada 1. pusgads
14.	Tiesneša amata kandidātu un jauno tiesnešu individualizētas apmācības, efektīvāk pievērsties konkrētās personas apmācību vajadzībām un uzlabojot apmācību procesa kvalitāti, ieviešot tiesneša amata kandidāta vai jaunā tiesneša darbaudzinātāja (mentora) institūtu apmācību procesā	Efektivizēts kvalitatīvu cilvēkresursu piesaistes process tiesu varai	Atcelto tiesas nolēmumu īpatsvars (procesuālo pārkāpumu dēļ (%)) – 1) Apmācīto personu skaits: jaunie tiesneši – 48, tiesu darbinieki – 114	AT	Regulāri līdz 2022. gadam
15.	Tiesnešu mentoru (darbaudzinātāju) grupas izveide, kuri tiek sagatavoti darbam ar jaunajiem kolēģiem, kā arī tiek izveidota mācību programma, kas ir vērsta uz mentoru prasmju un zināšanu pilnveidošanu	Efektivizēts kvalitatīvu cilvēkresursu piesaistes process tiesu varai	Apmācīto personu skaits – 62	AT	Regulāri līdz 2022. gadam
16.	Prasmju pilnveides apmācības, tajā skaitā tiesu priekšsēdētāju apmācības vadības jautājumos,	Celta tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju, prokuroru, politikas	Apmācīto personu skaits – 1093	leM ĢP AT	Regulāri līdz 2022. gadam

	kā arī tiesnešu, tiesu darbinieku apmācības komunikācijā ar masu medijiem	veidotāju, politikas ieviesēju un tiesu ekspertu kompetence		VTEB TM	
17.	Tāda ES tiesību konsultanta apmācības, kura pienākums būtu sniegt atbildes uz uzdotajiem jautājumiem par ES tiesībām, izpētīt attiecīgo ES tiesību jautājumu vai judikatūru vai arī sniegt cita veida atbalstu tiesnešiem ES tiesību jautājumos	Celta tiesnešu un tiesu darbinieku kompetence	Apmācīto personu skaits – 67	AT	2021. gada 2. pusgads
18.	Tiesnešu un tiesas darbinieku iesaistes veicināšana tiesnešu sadarbības tīklā nacionālā un Eiropas līmenī, nodrošinot atbilstošas sagatavošanās apmācības	Celta tiesnešu un tiesu darbinieku kompetence	Apmācīto personu skaits – 75	AT	Regulāri līdz 2022. gadam
Tiesu noslodzes jautājumu risināšana, veicinot alternatīvo domstarpību risināšanas (ADR) veidu izmantošanu					
19.	Veicināt tiesu darbinieku, tiesnešu, izmeklētāju un prokuroru izpratni par mediāciju	Celta tiesnešu, tiesu darbinieku, izmeklētāju, prokuroru, politikas veidotāju un politikas ieviesēju kompetence	Apmācīto personu skaits – 475	leM GP AT TM	Regulāri līdz 2022. gadam
20.	Stiprināt vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešu zināšanas par šķīrējtiesas procesu	Celta tiesnešu un tiesas darbinieku kompetence	Apmācīto personu skaits – 228	AT	Regulāri līdz 2022. gadam
Uz izvērtējumu balstīta politikas īstenošana un cilvēkresursu attīstības plānošana					
21.	Tiesu sistēmas efektivitātes izvērtējums starptautisko ekspertu vērtējumā	Izvērtēta Latvijas tiesu sistēma un sniegtas rekomendācijas tās iespējamai pilnveidei	Veikto izvērtējumu skaits – 1	TM	2018. gada 2. pusgads

Piezīmes.

* Par plāna ieviešanu ir atbildīga Tieslietu ministrija, savukārt par ESF projekta ietvaros plānoto pasākumu ieviešanu – Tiesu

administrācija. Līdzatbildīgās institūcijas sniedz nepieciešamo atbalstu Tiesu administrācijai plānā ietvertu uzdevumu īstenošanā.

** Rādītājs "apmācīto personu skaits" šā plāna ietvaros raksturo apmācību apmeklējumu skaitu (nevis unikālo apmācību dalībnieku skaitu), t. i., rādītājs atspoguļo, cik reižu tiesu varas, tiesībsardzības iestāžu un tiesu sistēmai piederīgās personas ir piedalījušās tiesībsardzības institūciju personāla kompetences paaugstināšanas apmācībās.

IV PASĀKUMU IZPILDEI PIEEJAMĀIS UN PAPILDUS NEPIECIEŠAMĀIS FINANSĒJUMS UN PAR PASĀKUMU ĪSTENOŠANU ATBILDĪGĀS INSTITŪCIJAS

Iepriekš aprakstīto problēmu risināšanai un izvirzīto uzdevumu ieviešanai plānots piesaistīt ESF līdzekļus. Kopējais tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku kapacitātes celšanai pieejamais indikatīvais finansējums ir 11 169 393 EUR, no kuriem 85% jeb 9 493 984 EUR veido ESF finansējums, bet 15% jeb 1 675 409 EUR ir nacionālais publiskais finansējums.

Papildus ESF valsts budžeta līdzfinansējumam, paredzēts saglabāt ikgadējo valsts budžeta finansējumu, ar kuru līdz šim ir tikušas nodrošinātas apmācības. Minētais finansējums tiks izmantots, lai iespēju robežās nodrošinātu ieviesto apmācību programmu ilgtspēju un turpinātību arī pēc ESF plānošanas termiņa beigām, piemēram, izstrādājot atbilstošas IKT sistēmas apmācību programmām elektroniskā vidē, kā arī veicot citus pasākumus. Turklāt ar pieejamo valsts finansējuma apmēru uzsvars tiks likts uz apmācībām, kas skar izmaiņas normatīvajā regulējumā, tādējādi sagatavojot tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu dalībniekus kvalitatīvam darbam tiesu sistēmā.

Valsts budžeta finansējums apmācību nodrošināšanai

Institūcija	Valsts budžeta finansējuma apmērs			
	2015. gads	2016. gads*	2017. gads*	2018. gads*
Tiesu administrācija	173 135	170 000	170 000	170 000
Valsts policija	102 522	100 000	100 000	100 000
Valsts robežsardze	94 528	72 307	72 307	72 307
Ģenerālprokuratūra	30 000	30 000	30 000	30 000
Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs	80 402	74 124	74 124	74 124
Valsts tiesu ekspertīžu birojs	2836	2836	2836	2836
Kopā	483 423	449 267	449 267	449 267

* Prognozētais finansējums.

Tabulā minētais finansējums apmācībām tiks nodrošināts piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros, un tajā nav iekļauts Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.–2020. gada plānošanas perioda finansējums.

Tāpat attiecīgām apmācību tēmām tiks izstrādāti projekti un, ja attiecināms, piesaistīti līdzekļi no EK īpašajām programmām "Tiesiskums" un "Tiesības un pilsonība", kā arī citiem nākotnē pieejamiem finanšu instrumentiem. Pašlaik nav informācijas par pieejamiem alternatīviem finanšu instrumentiem (piemēram, Norvēģijas finanšu instruments, Šveices programma), kas varētu tikt piesaistīti aktivitāšu īstenošanai un mērķu sasniegšanai laika periodā no 2014.–2020.gadam.

Ar ESF finansējumu plānots risināt visas aprakstītās problēmas, radot pamatu ilgtspējīgam tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu kapacitātes celšanai. Savukārt ar nacionālo publisko finansējumu un ikgadējo valsts budžeta apmācībām paredzēto finansējumu paredzēts nodrošināt ieviesto aktivitāšu ilgtspēju un turpinātību arī pēc ESF plānošanas termiņa beigām, tādējādi uzturot un uzlabojot apmācību sistēmu.

Aktivitāte	NAP uzdevums	Kopējais finansējums	%	ES fondu līdzfinansējums	%	t.sk. ESF finansējums	%	t.sk. ERAF finansējums	%	Nacionālais publiskais finansējums	%
Tiesu sistēmas un tiesībsargājošo institūciju darbības un procesu uzlabošana un kapacitātes stiprināšana, t.sk. nodrošinot uzņēmējdarbību atbalstošas un investīcijām labvēlīgas tiesiskās vides izveidi Latvijā. Izmeklēšanas un operatīvo darbību veicošo institūciju materiāli	158.uzd.	11 169 393 EUR	100%	9 493 984 EUR	85%	9 493 984 EUR	100%	0	0%	1 675 409 EUR	15%

tehniskās un analītiskās bāzes uzlabošana, starptautiskās sadarbības kapacitātes veicināšana" darbībai "Izstrādāt vienotu tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku kvalifikācijas celšanas sistēmu, radot pamatu kvalitatīvai un savaicīgai lietu izmeklēšanai un iztiesāšanai, tādējādi veicinot tautsaimniecības attīstību atbalstošu uzņēmējdarbības vidi, mazinot korupcijas riskus un nodrošinot ES finanšu līdzekļu likumīgu izmantošanu"											
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Indikatīvā finansējuma sadalījums atbilstoši rīcības virzieniem

Rīcības virzieni	Nepieciešamais finansējums un tā avoti
Plānveidīgi nodrošināt tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu	10 251 393 EUR

darbiniekiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un iemaņas, izveidojot pastāvīgas uz vajadzībām bāzētas apmācību programmas, izdodot rokasgrāmatas, dodoties apmaiņas braucienos u. tml.	(ESF un valsts budžeta līdzfinansējums)
Efektīva cilvēkresursu izmantošana	100 000 EUR (ESF un valsts budžeta līdzfinansējums)
Tiesu noslodzes jautājumu risināšana, veicinot alternatīvo domstarpību risināšanas (ADR) veidu izmantošanu	518 000 EUR (ESF un valsts budžeta līdzfinansējums)
Uz izvērtējumu balstīta politikas īstenošana un cilvēkresursu attīstības plānošana	300 000 EUR (ESF un valsts budžeta līdzfinansējums)

¹ Šeit un turpmāk plānā ar vārdiem "tiesu un tiesībsardzības iestāžu darbinieki" tiek saprastas amatā ieceltas vai ievēlētas tiesībsardzības iestāžu amatpersonas, neatkarīgi no to juridiskā statusa, kas piesaistītas tiesu varas realizācijai Latvijā, proti, tiesneši, dažāda līmeņa izmeklētāji pirmstiesas procesā, specializēto struktūrvienību izmeklētāji pirmstiesas procesā, prokurori. Mērķauditorija aptver arī tiesu sistēmai piederīgās profesijas: zvērinātus tiesu izpildītājus, zvērinātus notārus, zvērinātus advokātus, maksātnespējas administratorus, šķīrējtiesnešus un sertificētus mediatorus.

² Šeit un turpmāk Plānā ar vārdiem "tiesībsardzības iestāžu darbinieki" tiek saprasti gan ierēdņi, gan darbinieki, gan citas amatā ieceltas vai ievēlētas tiesībsardzības iestāžu amatpersonas, neatkarīgi no to juridiskā statusa, kas piesaistītas tiesu varas realizācijai Latvijā, proti, dažāda līmeņa izmeklētāji pirmstiesas procesā, specializēto struktūrvienību izmeklētāji pirmstiesas procesā, prokurori. Mērķauditorija aptver arī tiesu sistēmai piederīgās profesijas: zvērinātus tiesu izpildītājus, zvērinātus notārus, zvērinātus advokātus, maksātnespējas administratorus, šķīrējtiesnešus un sertificētus mediatorus.

³ Plašāka rīcības virziena "Plānveidīga tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku nepieciešamo zināšanu, prasmju un iemaņu nodrošināšana" konstatēto problēmu analīze atrodama plāna 1. pielikumā

⁴ Plašāka rīcības virziena "Efektīva cilvēkresursu izmantošana" konstatēto problēmu analīze atrodama plāna 1. pielikumā

⁵ Plašāka rīcības virziena "Tiesu noslodzes jautājumu risināšana, veicinot alternatīvo domstarpību risināšanas (ADR) veidu izmantošanu" konstatēto problēmu analīze atrodama plāna 1. pielikumā

⁶ Plašāka rīcības virziena "Uz izvērtējumu balstīta politikas īstenošana un cilvēkresursu attīstības plānošana" konstatēto problēmu analīze atrodama plāna 1. pielikumā

1. pielikums
Tiesu varas un tiesībsargājošo iestāžu darbinieku cilvēkresursu
kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānam
2015.–2020.gadam
(Plāna pielikums grozīts ar MK 27.08.2015. rīkojumu Nr.463)

IEVADS

Profesionālās pilnveides pasākumiem ir jāvelta būtiska uzmanība, un tiesu varas un tiesībsargājošo iestāžu strādājošajiem ir nemitīgi jāpilnveido savas profesionālās zināšanas un iemaņas un tiesu varas un tiesībsargājošo iestāžu strādājošo kompetences attīstības nepieciešamība ir noteikta virknē nacionāla un starptautiska līmeņa dokumentos.

ES Padomes ikgadējās rekomendācijās tiek norādīts uz nepieciešamību "Pabeigt tiesu reformas, tostarp sāktās reformas maksātnespējas, šķīrējtiesu un mediācijas jomā, lai nodrošinātu uzņēmējdarbībai un patērētājiem labvēlīgāku tiesisko vidi" (**EP rekomendācija Nr.5¹**). Rekomendācija ir būtisks elements nacionālo prioritāšu noteikšanā, tādējādi tiesu varas un tiesībsargājošo iestāžu personāla kapacitātes jautājumu risināšanas nepieciešamība ir atspoguļota arī nozīmīgākajos nacionālā līmeņa plānošanas dokumentos: **Latvijas Nacionālā reformu programmā "Eiropa 2020" stratēģijas īstenošanai** (politikas virziens "Uzņēmējdarbības vide un valsts pārvaldes modernizācija" un tam pakārtotie pasākumi) un **Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam** (rīcības virziena "Izcila uzņēmējdarbības vide" 158.uzdevums).

Ņemot vērā jautājuma nozīmīgo lomu un vietu minētajos plānošanas dokumentos, tiesu varas un tiesībsargājošo iestāžu strādājošo kapacitātes stiprināšana pamatoti tika iekļauta kā viena no ES fondu investīciju prioritātēm (institucionālo spēju un efektīvas valsts pārvaldes stiprināšana, veicinot valsts pārvaldes un sabiedrisko pakalpojumu efektivitāti un institucionālā spējas) **Partnerības līgumā ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam²** (apstiprināts ar MK 19.06.2014. rīkojumu Nr. 313) un Darbības programmā "Izaugsme un nodarbinātība" 2014.–2020.gada plānošanas periodam (apstiprināta ar MK 16.09.2014. rīkojumu Nr. 498).

Plānā pieteikto risināmo jautājumu argumentācija nolūkā svarīgi ir sniegt ieskatu arī citos nacionālos politikas plānošanas un starptautiskos vadlīniju dokumentos paustajās atziņās:

EK 2006.gada 16.jūnija paziņojumā Eiropas Parlamentam un Padomei par tiesisko apmācību ES (COM(2006) 356), EK ir uzsvērusi, ka "tiesnešiem, advokātiem un prokuroriem jābūt iespējai saņemt līdzvērtīga līmeņa un kvalitātes apmācību. Tai veltītajam

laikam jābūt pietiekamam, lai nodrošinātu gan augstas kvalitātes tiesu iestāžu sistēmas, gan programmās (..) iestrādātu Eiropas komponenti". Ievērojot minēto, EK paziņojuma sadaļā par tiesiskās apmācības mērķiem un vajadzībām norādīts, ka dalībvalstīm apmācībā būtu jāiekļauj starpdisciplīnu pieeja un attiecīgi jāveicina viedokļu, pieredzes apmaiņa, piemēram, starp tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem un policijas darbiniekiem. Tādējādi akūti ir nepieciešams izstrādāt patstāvīgu apmācību institucionālo modeli prokuroriem, izmeklētājiem un tiesu ekspertiem, kā arī jānodrošina pietiekama starpdisciplināro apmācību programmu izstrāde.

2008.gada 28.oktobrī ES Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūcijā par tiesnešu, prokuroru un tiesu iestāžu darbinieku apmācību ES (2008/C 299/01)³ 2.punktā ietverti nospraustie mērķi, t.sk., uzlabot tiesnešu, prokuroru un tiesu iestāžu darbinieku zināšanas par ES primārajiem un sekundārajiem tiesību aktiem, tostarp uzlabojot zināšanas par procedūrām Eiropas Kopienas Tiesā, jo īpaši par procedūru, lai iegūtu Eiropas Kopienas Tiesas prejudiciālu nolēmumu par Eiropas tiesību aktu tiesiskumu un/vai interpretēšanu; izmantojot atbilstošu apmācību, veicināt to, lai tiesneši, prokurori un tiesu iestāžu darbinieki piemērotu Eiropas tiesību aktus, pilnībā ievērojot pamattiesības un principus, kas noteikti Līguma par ES 6.pantā un atspoguļoti ES Pamattiesību hartā; uzlabot zināšanas par citu dalībvalstu tiesību sistēmām un tiesību aktiem, jo īpaši veicinot attiecīgus salīdzinošo tiesību kursus; visā ES uzlabot tiesnešu, prokuroru un tiesu iestāžu darbinieku svešvalodu prasmes; padziļināt vienotu izpratni jautājumos, kas ir kopīgi tiesnešiem, prokuroriem un tiesu iestāžu darbiniekiem; sekmēt viedokļu apmaiņu par brīvības, tiesiskuma un drošības telpas attīstību un tās ietekmi uz juridiskās sistēmas darbību.

EK 2011.gada 13.septembra paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Uzticēšanās veidošana tiesiskumam ES mērogā Eiropas tiesiskās apmācības jauna dimensija" (COM(2011) 551 galīgā redakcija) (turpmāk – Paziņojums) ir uzsvērusi, ka prioritāti piešķir tiesnešiem un prokuroriem, jo tie ir atbildīgi par Savienības tiesību aktu izpildi un ievērošanu, bet tiesiskā apmācība ir svarīga arī citiem praktizējošiem juristiem. Apmācībām būtu jānodrošina gan sākotnējā apmācība – uzsākot karjeru –, gan arī turpmākā apmācība, lai palīdzētu praktizējošiem juristiem būt informētiem par jaunākajām tendencēm un zināt, kur un kā var iegūt jaunas prasmes un informāciju.

Kā prioritārās politikas jomas, kuras varētu uzskatīt par mācību prioritātēm, Paziņojumā norādītas: vides tiesības, civiltiesības, līgumtiesības, ģimenes tiesības un komerciesības, konkurences tiesības, intelektuālā īpašuma tiesības, krimināltiesības (īpaši Eiropas apcietināšanas ordera īstenošana), noziegumi pret Savienības finanšu interesēm, pamattiesības un datu aizsardzība. Prioritātes var noteikt arī jomās, kurās ES ir konstatējusi nepietiekamu atbilstību dažiem nozaru tiesību aktiem vai kurās nozaru tiesību akti ir ļoti sarežģīti un tehniski.

Tāpat Paziņojumā uzsvērts, ka pieredzes apmaiņa ir viens no labākajiem veidiem, lai iegūtu praktiskas zināšanas par ES juridiskajiem instrumentiem vai citām tiesību sistēmām, apmainītos ar pieredzi un tādējādi palielinātu savstarpēju uzticēšanos un saprašanos.

Latvijā nav attīstīta e-apmācību joma, proti, e-apmācību saturs, kas veidots e-mācību formātā, nav izplatīts un ir pārsvarā balstīts uz

ad hoc pieeju, apmācību materiālu sagatavošana un uzglabāšana elektroniskā veidā un to pieejamība tiešsaistē tiek nodrošināta ierobežotā apmērā attiecībā tikai uz semināru audioierakstiem, ja tam piekritis lektors, tādējādi pilnībā neizmantojot apmācību materiālu efektivitāti, e-mācības šobrīd pamatā balstītas uz mācību materiālu pieejamību e-vidē, taču iztrūkst e-mācību metodoloģijas un programmu, kas ietvertu arī atgriezenisko saiti un zināšanu novērtējumu.

Paralēli e-apmācību ieviešanai ir jānodrošina arī tiesnešu un tiesu darbinieku un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku zināšanas par IKT, kas nav pietiekamas un rada riskus iespējai procesus efektīvizēt, izmantojot IKT.

Attiecībā uz e-apmācību īstenošanu minētajā paziņojumā norādīts, ka ieguldījums e-mācībās arī ir vajadzīgs, īpaši, lai risinātu laika ierobežojuma problēmu, ar ko saskaras praktizējoši juristi. Savukārt svešvalodu prasmju un to juridiskās terminoloģijas apguve ir svarīga un būtu jāietver praktizējošu juristu turpmākā apmācībā. Tas ir priekšnoteikums, lai varētu efektīvi sazināties visās dalībvalstīs, kas savukārt ir tiesiskās sadarbības stūrakmens.

Padome 2011.gada 27.oktobra secinājumos par Eiropas tiesisko apmācību (2011/C 361/03) aicina dalībvalstis noteikti veicināt to, lai praktizējošiem juristiem sākotnējā izglītībā un tālākizglītībā tiktu sistemātiski piedāvāta apmācība par Savienības acquis, atainojot saikni starp valstu un Savienības tiesībām un to, kā tās ietekmē viņu ikdienas praktisko darbu; veicināt to, lai praktizējošiem juristiem, īpaši tiesnešiem un prokuroriem, karjeras laikā būtu iespēja piedalīties vismaz nedēļu ilgā apmācībā par Savienības acquis un instrumentiem; mudināt praktizējošu juristu valsts profesionālās organizācijas veicināt to locekļu piedalīšanos tālākizglītības pasākumos; palīdzēt struktūrām, kas attiecīgajā valstī atbild par tiesnešu, prokuroru un tiesu iestāžu darbinieku apmācību, lai tās varētu paplašināt apmācības par ES tiesībām un valsts tiesību sistēmu, kā arī piedāvāt apmācības vietējā, reģionu un valsts līmenī; mudināt valsts tiesiskās apmācības struktūras katru gadu dalīties informācijā ar EK – ja iespējams, izmantojot Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu, – par pieejamām apmācībām par ES tiesībām un par apmācīto praktizējošo juristu skaitu, mudināt juridisko profesiju valsts organizācijas ar attiecīgo Eiropas līmeņa organizāciju starpniecību informēt EK par pieejamām apmācībām par ES tiesībām un par apmācīto praktizējošo juristu skaitu.

EK 2013.gada paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas ekonomisko un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES Tieslietu tablo (Justice Scoreboard) ir vērsusi uzmanību, ka Latvijas tieslietu sistēmas izaicinājumi ir ilgie tiesvedības termiņi un tiesu varas organizācijas jautājumi.⁴ EK norādījusi, ka civiltiesību sistēmas neefektivitāte negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības vidi, palielinot uzņēmējdarbības veikšanas risku un izmaksas. Lai arī ir veikti pozitīvi pasākumi šīs situācijas novēršanā, civillietu un komercietu ilgstoša izskatīšana pirmajā instancē un zemie lietu izbeigšanas koeficienti noved pie tā, ka tiesās uzkrājas neizskatīto lietu skaits. Galvenie uzdevumi ir šādi: īstenot ierosinātos grozījumus civilprocesa, administratīvā procesa un kriminālprocesa likumos; nodrošināt maksātnespējas tiesību aktu pareizu interpretāciju un īstenošanu; izveidot vispusīgu cilvēkresursu politiku tiesu iestādēm, kas ir saistīta ar tiesnešu profesionālo novērtējumu; racionalizēt šķīrējtiesu sistēmu un īstenot Mediācijas likumu. Saskaņā ar ES Tieslietu tablo (Justice Scoreboard) statistiku Latvija 2012.gadā lietu izskatīšanas ilguma pirmās instances tiesā ziņā ieņēma 13 vietu 28 ES dalībvalstu vidū. Tāpat 2012.gadā Latvija ieņēma 5 vietu 28 ES dalībvalstu vidū, kurā

izskatīto lietu skaits pārsniedz saņemto lietu skaitu (t.s. clearance rate).

EK norādījusi, ka minētos trūkumus apstiprina Pasaules Ekonomikas foruma 2012.–2013. gada globālās konkurētspējas indeksa konstatējumi, kurā Latvija apakšrādītājā "tiesiskā regulējuma efektivitāte strīdu izšķiršanā" no 144 valstīm ir ierindota 106. vietā. Minētā foruma konstatējums skaidri norāda uz nepieciešamību veikt būtiskus uzlabojumus tiesu sistēmā un cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas rīcības plāna realizēšana būs nozīmīgs ieguldījums šo uzlabojumu sasniegšanā.

ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

I RĪCĪBAS VIRZIENA "PLĀNVEIDĪGI NODROŠINĀT TIESU VARAS UN TIESĪBAIZSARDZĪBAS IESTĀŽU DARBINIEKIEM NEPIECIEŠAMĀS ZINĀŠANAS, PRASMES UN IEMAŅAS, IZVEIDOJOT PASTĀVĪGAS UZ VAJADZĪBĀM BĀZĒTAS APMĀCĪBU PROGRAMMAS, VEICOT PĒTĪJUMUS, IZDODOT ROKASGRĀMATAS, DODOTIES APMAIŅAS BRAUCIENOS U.TML." ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

1.1. Apmācību modeļa institucionālais apraksts un iespējamie attīstības virzieni

Saskaņā ar likuma "Par tiesu varu" 107.¹ panta otrās daļas 9. punktu Tiesu administrācija (turpmāk – TA) plāno un nodrošina tiesnešu, tiesas un zemesgrāmatu nodaļas darbinieku apmācību.

2005. gada 8. februārī starp TA un nodibinājumu "Latvijas Tiesnešu mācību centrs" (turpmāk – LTMC) noslēgts līdzdarbības līgums, ar kuru LTMC piešķirtas tiesības nodrošināt rajona (pilsētas) tiesu, apgabaltiesu, administratīvo tiesu tiesnešu, izmeklēšanas tiesnešu, zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu, tiesnešu amata kandidātu un tiesas darbinieku apmācību līdz 2007. gada 31. decembrim. 2007. gada 7. jūnijā starp TA un LTMC noslēgts jauns līdzdarbības līgums, ar kuru minētās tiesības LTMC piešķirtas līdz 2009. gada 31. decembrim. Savukārt 2009. gadā LTMC atkārtoti tika izvēlēts kā visatbilstošākais kandidāts, ar kuru TA noslēdza līdzdarbības līgumu uz pieciem gadiem. Saskaņā ar šo līgumu LTMC izmanto savu līdz šim attīstīto materiāltehnisko bāzi, lai nodrošinātu augsta līmeņa mācību programmu tiesnešu un tiesu darbinieku profesionālās pilnveides nodrošināšanai. Vienlaikus arī jānorāda, ka līdzdarbības līguma noslēgšana starp TA un LTMC par tiesnešu un tiesas darbinieku mācību nodrošināšanu ir samērā smagnējs un laikietilpīgs process. Savukārt Ģenerālprokuratūra (turpmāk – ĢP) ikgadēji slēdz pakalpojuma līgumus ar LTMC, ik gadu nosakot mācību vajadzības un tēmu aktualitātes.

2014. gada 15. septembrī ir noslēgts līdzdarbības līgums uz desmit gadiem ar LTMC.

LTMC ir reģistrēta izglītības iestāde un mācību programmas ir licencētas kā profesionālās pilnveides izglītības programmas saskaņā ar Izglītības likumu. LTMC ir arī Eiropas Juridiskās Tālākizglītības tīkla (turpmāk – EJTN) biedrs kopš 2004. gada, kas nodrošina iespēju tiesnešiem piedalīties dažādos EJTN piedāvātos ES projektos un mācību programmās. Kopš 2010. gada LTMC slēdz atsevišķus

sadarbības līgumus ar ĢP par noteiktu mācību semināru organizēšanu prokuroriem, ĢP tiek iesaistīta arī starptautiskajos pasākumos, kas attiecas uz starptautisko krimināltiesisko sadarbību.

Saskaņā ar noslēgto līdzdarbības līgumu LTMC galvenie uzdevumi ir, izstrādājot mācību programmu, ņemt vērā TA ieteikumus un Augstākās tiesas (turpmāk – AT) tiesu prakses vispārinājumus mācību tēmu izvēlei; nodrošināt aktuālo informāciju par mācību programmu vai izmaiņām mācību informācijas sistēmā; veikt dalībnieku koordinēšanu un mācību apmeklējumu uzskaiti; nokomplektēt dalībnieku grupas mācību apguvei; iesniegt TA detalizētas un regulāras atskaites par apmācību norisi, kā arī atskaiti par finanšu resursu izlietojumu; līdzdarbības līgumā noteikto saistību izpildei gādāt telpas, materiāli tehniskos un administratīvos resursus.

LTMC galvenais uzdevums ir nodrošināt kvalitatīvu tiesnešu un tiesu darbinieku apmācību īstenošanu, īpašu vērību veltot tēmām un uzlabojumiem, kas paaugstina tiesu spriedumu kvalitāti, veicina vienotas tiesību izpratnes veidošanu, kā arī tiesnešus un tiesu darbiniekus sagatavo kvalitatīvam tiesu darbam Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesību sistēmā. LTMC apmācības veic pieejamā finansējuma ietvaros, kas pamatā tiek saņemts TA noslēgtā līdzdarbības līguma ietvaros. Tiesnešu apmācības pašlaik tiek nodrošinātas tikai Rīgā, un tiesnešiem no attālākajiem Latvijas reģioniem nereti ir jāmēro pat vairāku stundu ilgs ceļš, lai nokļūtu uz apmācībām Rīgā. Papildus tiesnešiem un prokuroriem ir iespējas apgūt un pilnveidot zināšanas dažādās jomās ne tikai LTMC, bet šādu iespēju neregulāri nodrošina arī nevalstiskās organizācijas dažādu projektu ietvaros un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija.

Līdz ar to, veidojot jaunas apmācību programmas, būtu apsverama iespēja tās organizēt decentralizēti. Apmācību vietas sadrumstalotība varētu būt dārga, bet to koncentrēšana patērē mazāk laika un ir vieglāk pieejama. Tajā pašā laikā arī būtu saglabājama no mācību plānošanas viedokļa centralizētu apmācību plānošana visas Latvijas mērogā, lai nodrošinātu tiesu prakses vienveidību, it sevišķi par specifiskiem tiesību jautājumiem.

Starpdisciplināro mācību plānošanas nepilnības izriet tieši no institucionālā modeļa nepilnībām, jo nepastāv vienota apmācību plānošanas un nodrošināšanas iestāde vai institūcija.

Pašlaik Latvijā nav izveidota patstāvīga struktūrvienība vai institūcija, kas nodarbotos ar prokuroru apmācībām, tāpēc atsevišķos gadījumos šo uzdevumu veic pati ĢP vai prokuroru mācības īstenojot caur sadarbības partneriem – galvenokārt ar LTMC starpniecību. Prokurori piedalās arī citās nacionālās un starptautiskās apmācībās, kuras veltītas prokuroriem. Kā negatīvs aspekts minams tas, ka pašlaik ir apgrūtināti izstrādāt ilglaicīgu un stabilu prokuroru apmācību stratēģiju, nodrošināt secīgu, nepārtrauktu apmācību procesu. Ievērojot minēto, LTMC "Nord Plus" projekta "Ilgttermiņa mācību stratēģijas attīstība un ieviešana Latvijas prokuroriem" ietvaros ir uzsācis darbu pie atsevišķas prokuroru apmācību stratēģijas.

Savukārt izmeklētāju sākotnējo formālās (pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība) un neformālās izglītības (profesionālā pilnveide) procesu nodrošina Valsts policijas (turpmāk – VP) padotības iestāde – Valsts policijas koledža. Mācības Valsts policijas koledžā notiek Rīgā, Latgales filiālē – Daugavpilī, kā arī policijas teritoriālo pārvalžu reģionālajās klasēs. Valsts policijas koledžas pirmā

līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmā "Policijas darbs" papildus nozares obligātajiem studiju kursiem ietilpst arī specializācijas studiju kurss "Izmeklēšanas darbs". Pēc minētās studiju programmas apguves tiek piešķirta ceturtā līmeņa profesionālā kvalifikācija – vidējā komandējošā (jaunāko virsnieku) sastāva policists. Tālākizglītības procesu pēctecīgā otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmā nodrošina konkursa kārtībā izvēlēta valsts akreditēta augstākās izglītības iestāde. VP ir noslēgts līgums ar Rīgas Stradiņa universitāti par attiecīga speciālistu skaita sagatavošanu pēctecīgajā profesionālajā bakalaura studiju programmā "Tiesību zinātne", kurā ir ar izmeklēšanu saistīts studiju kurss "Kriminālistika padziļināts kurss (Izmeklēšanas aktualitātes)", izmeklēšanas iestāžu darba organizācija. Pie uzsākšanas nosacījumiem programmā ir iestrādāta obligāta prasība – iegūta pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība Valsts policijas koledžā vai Latvijas Policijas akadēmijas koledžas programmā.

Saskaņā ar iekšējiem noteikumiem⁵ policijas darbinieku profesionālās pilnveides izglītības procesu nodrošina Valsts policijas koledža, t.sk. programmas "Policijas darba pamati" (960 stundu apjomā) īstenošanu, kura paredzēta policijas amata kandidātiem (t.sk. izmeklētājiem) ar augstāko izglītību, kas nav iegūta Valsts policijas koledžā vai Latvijas Policijas akadēmijā. 2013.gadā VP koledža īstenoja 264 profesionālās pilnveides mācības, izglītojot 4763 VP amatpersonas. Grūtības sagādā augsti kvalificētu lektoru (pasniedzēju) piesaiste ar kibernetizāciju saistītās jomās (elektronisko pierādījumu ieguve un izpēte u.c.).

Attiecībā uz tiesu ekspertiem, tos darbam sagatavo un apmāca tikai tiesu ekspertīžu iestādes. Tiesu ekspertiem, kas parasti ir dažādu zinātņu nozaru pārstāvi un izcili orientējas savā jomā, nereti trūkst zināšanu par procesuālajām (juridiskajām) niansēm, kas nereti noved pie tā, ka viņu prasmes un zināšanas netiek pilnvērtīgi izmantotas, kā arī paaugstina procesuālo kļūdu risku. Tādēļ ir svarīgi sniegt tiesu ekspertiem nepieciešamās pamatzināšanas par eksperta procesuālajām tiesībām un pienākumiem, procesuālo kārtību, pierādījumu veidiem un to nozīmi.

Tāpat, nosakot tiesu ekspertīzes, nereti ir situācijas, kad tiesu ekspertīzes noteicējiem – tiesnešiem, prokuroriem un izmeklētājiem – trūkst zināšanas par ekspertīzes iespējām, pareizu jautājumu formulēšanu, atkārtotām, papildu, komisijas un kompleksajām ekspertīzēm. Jautājumi, kas saistīti ar tiesu ekspertīzēm, nav apskatīti arī Kriminālprocesa likuma un Civilprocesa likuma zinātniski praktiskajos komentāros. Tāpat arī nav viennozīmīgas izpratnes par kompleksajām ekspertīzēm, tādēļ ir svarīgi, lai tiesu eksperti nepārkāptu savas kompetences robežas un tiesu ekspertīzes būtu objektīvas un pilnībā izmantojamas. Prakse rāda, ka vairumā gadījumu kompleksās ekspertīzes tiek noteiktas nepamatoti.

Pārējo tiesu sistēmai piederīgo personu (zvērināti notāri, zvērināti advokāti, zvērināti tiesu izpildītāji) mācību jautājumi ietilpst attiecīgi Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes (turpmāk – LZTIP), Latvijas Zvērinātu advokātu padomes (turpmāk – LZAP) un Latvijas Zvērinātu notāru padomes (turpmāk – LZNP) kompetencē. LTMC sadarbībā ar minētajām pašpārvaldes institūcijām ir organizējis mācības notāru amata kandidātiem un zvērinātiem notāriem, zvērinātiem advokātiem, kā arī zvērinātiem tiesu izpildītājiem. Arī šo profesiju pārstāvju dalība starpdisciplinārajās apmācībās būtu paplašināma, lai nodrošinātu vienotu likumu principu izpratni un piemērošanu.

Tiesnešu, prokuroru, izmeklētāju un tiesu ekspertu apmācību vajadzību noteikšana un organizēšana starpdisciplinārā līmenī līdz šim

pārsvarā ir notikusi *ad hoc*, un pastāvīga starpinstitucionāla sadarbība apmācību vajadzību noteikšanā un organizēšanā starp minētajām profesijām nav izveidojusies, ņemot vērā vienotas apmācību plānošanas un nodrošināšanas iestādes vai institūcijas trūkumu. Pašreizējā situācija norāda uz to, ka tiesnešu un tiesu darbinieku mācību saturs tiek veidots autonomi no prokuroru, izmeklētāju, tiesu ekspertu un citu tiesu sistēmai piederīgo personu mācību satura un nav pietiekami attīstītas starpdisciplinārās mācības, kurās tiktu iesaistīti gan tiesneši un tiesu darbinieki, prokurori, izmeklētāji un tiesu eksperti, citu juridisko profesiju pārstāvji. Trūkstot vienotai likumu principu izpratnei un piemērošanai starp tiesu varu un tiesībaizsardzības iestādēm, netiek radīti priekšnoteikumi pareizai un savlaicīgai lietu izskatīšanai tiesā.

Minētie dati ir iestrādāti Plāna izstrādes un saskaņošanas laikā ar Iekšlietu ministriju (turpmāk – IeM) un ĢP. Proti, minētais apgalvojums izriet no prokuroru, izmeklētāju un tiesnešu novērojumiem un tiesu prakses. Konkrēti dati nav apkopoti un pētījums šajā jomā Latvijā nav veikts.

Papildus vēršam uzmanību, ka Ministru kabinets 2012.gadā informējis Saeimu, ka kvalitatīva tiesu ekspertīze ir būtisks priekšnosacījums objektīvam un taisnīgam tiesas spriedumam. Kvalitatīvas tiesu ekspertīžu sistēmas kritēriji ir ne tikai vienota tiesu ekspertīžu veikšanas kārtība un kvalitātes standarti, vienots tiesu ekspertu funkciju un kompetences apjoms, kā arī vienots tiesiskais statuss, bet arī veiktās apmācības tiesu ekspertu vidū un tiesu ekspertīžu izmantotāju vidū.

Ņemot vērā minēto un ievērojot to, ka tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, izmeklētāju un tiesu ekspertu apmācību vajadzību noteikšana un organizēšana starpdisciplinārā līmenī līdz šim pārsvarā ir notikusi *ad hoc*, un pastāvīga starpinstitucionāla sadarbība apmācību vajadzību noteikšanā un organizēšanā starp minētajām profesijām nav izveidojusies, ir nepieciešams veicināt minēto profesiju darbinieku apmācības starpdisciplinārā līmenī. To var panākt, pirmkārt, veidojot starpdisciplināru apmācību modeļus, kurās ir iesaistīti gan tiesu varas, tiesu varai piederīgie, gan tiesībaizsardzības iestāžu darbinieki. Minēto mērķi iespējams panākt, apmācību vajadzību noteikšanā, apmācību modeļu un to programmu un satura izstrādē iesaistot arī attiecīgo nozaru speciālistus un ekspertus. Tādējādi būtu iespējams panākt starpdisciplināro apmācību mērķi – vienotu tiesību normu izpratni un piemērošanu gan tiesu varas, tiesu varai piederīgo profesiju, gan tiesībaizsardzības iestādēs.

Lai nodrošinātu līdzvērtīgu tiesnešu un tiesas darbinieku, prokuroru, izmeklētāju un tiesu ekspertu un tiesu sistēmai piederīgo personu apmācību kvalitāti, kā arī veicinātu vienotas izpratnes par konkrētiem tiesību jautājumiem veidošanos un savstarpējās uzticības un sadarbības prasmju pilnveidošanu, lielāka uzmanība pievēršama starpdisciplinārā principa ieviešanā apmācībās, piemēram, izveidojot pastāvīgas starpdisciplinārās apmācību programmas. Starpdisciplinārajās apmācībās, ja attiecināms, būtu iesaistāmi arī citas tiesu sistēmai piederīgās personas (zvērināti notāri, zvērināti advokāti, zvērināti tiesu izpildītāji), kā arī mediatori un šķīrētāji.

Lai nodrošinātu efektīvākas apmācības, apmācību modeļu īstenošanā būtu jāņem vērā arī reģionālais princips, lai apmācību dalībniekiem no attālākiem Latvijas reģioniem vienmēr nebūtu jāmēro līdz pat vairāku stundu garš ceļš uz Rīgu un no tās. Savukārt apmācības specifiskos tiesību jautājumos būtu plānojamas un īstenojamas centralizēti, lai nodrošinātu vienotu izpratni un veicinātu tiesu

prakses vienveidību, piem., Jelgavas tiesā, kas kā specializētā pirmās instances tiesa speciālā tiesvedības kārtībā izskata lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem.

Pilnveidojot apmācību modeli institucionāli, TA kā finansējuma saņēmējas pirmais uzdevums būs apzināt tiesu varas, tiesu varai piederīgo un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku apmācību vajadzības, izmantojot dažādas datu ieguves metodes, ņemot vērā arī nevalstisko organizāciju un uzņēmēju viedokli. Pēc apzināto apmācību vajadzību apkopošanas sadarbībā ar Tieslietu padomi būtu nosakāmi prioritārie apmācību virzieni, uz kuru pamata tiktu gatavotas konkrētas apmācību programmas tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbiniekiem. Savukārt apmācību programmu ietvaros tiks veidoti konkrēti apmācību bloki ar konkrētām apmācību tēmām. TA regulāri sadarbībā ar Tieslietu padomi izvērtēs nepieciešamās apmācību vajadzības un nepieciešamības gadījumā veiks izmaiņas apmācību programmās, lai tās atbilstu aktuālajām apmācību vajadzībām.

Papildus minētajam, TA kā centrālajai iestādei, kas nodrošina tiesu varas, tiesu varai piederīgo un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku apmācību, būs jāizstrādā apmācību programmu kvalitātes prasības un to novērtēšanas mehānisms, kā arī mehānisms apmācību uzraudzībai.

1.2. Apmācību aktivitāšu elektroniskajā vidē apjoms

LTMC veic aktuālu nodarbību audioierakstus, kas ir pieejami visiem tiesnešiem, tiesu darbiniekiem. Kopumā kopš 2012.gada ir veikti vairāk kā 200 nodarbību audioieraksti. Veiktie audioieraksti ir pieejami jebkuram tiesnesim un tiesu darbiniekam. 2008.gadā LTMC sadarbībā ar Gētes institūtu (Goethe – Institut) nodrošināja vācu valodas apguvi e-mācību ceļā.

Kopš 2010.gada LTMC ir izveidota Mācību informatīvā sistēma (MIS), kas nodrošina mācību procesa administrēšanu un datu apkopošanu. MIS paredz iespēju tiesnešiem un tiesu darbiniekiem reģistrēties gan LTMC organizētiem, gan starptautiskiem semināriem, kā arī iepazīties ar mācību programmu attiecīgajam gadam. MIS ir ievietotas visas prezentācijas, kas tiek izmantotas tiesnešu un tiesu darbinieku mācībās un piekļuve šīm prezentācijām ir visiem tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, neatkarīgi no tā, vai viņi ir apmeklējuši konkrēto semināru.

Citām tiesu sistēmai piederīgajām profesijām mācību materiāli un audioieraksti nav pieejami, jo mācību programmu saturs ir izstrādāts atbilstoši tiesnešu un tiesu darbinieku auditorijai, tiek pieaicināti arī kompetentākie lektori, turklāt ir atšķirīgi institūciju juridiskie statusi, finansētāji, mācību mērķauditorijas u.tml.

Eiropas Sociālā fonda projekta Nr.1DP/1.5.1.2.0/08/IPIA/SIF/002 "Publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidošana" ietvaros veiktajā valsts īstenoto publisko pakalpojumu izvērtēšanas un klasifikācijas rezultātos par Tieslietu ministrijas (turpmāk – TM) pakalpojumiem ieteikts vienuviet koncentrēt informāciju par tālākizglītības iespējām, lai atbalstītu tieslietu jomas profesionāļu tālākizglītību un profesionālo pilnveidi, jo dažādās ar tieslietu jomu saistītajās apmācībās citviet tiek dublētas apmācību tēmas.⁶

Citas modernās tehnoloģijas apmācību procesā pašlaik tiek izmantotas nelielā apmērā, piemēram, videokonferenču iekārtas, semināru translēšana tiešraidē, bet citi e-apmācību risinājumi, kā, piemēram, semināru videoieraksts, videofaila marķēšana un pieejamība tiešsaistē, kas dotu iespēju apmācību materiālu izmantot atkārtoti un efektīvi, interaktīvās apmācības, netiek izmantoti. Apmācību materiāli, izņemot minētos nodarbību audioierakstus, pašlaik netiek arī uzglabāti elektroniskā formā un nav pieejami tiešsaistē. Līdz ar to apmācības un to materiāli pamatā pašlaik ir pieejami tikai klātienē un tikai personām, kuras apmeklē attiecīgās apmācības. Ievērojot minēto, apmācību materiāli netiek izmantoti pietiekami efektīvi un pašlaik nespēj aptvert iespējami plašāku apmācāmo personu loku, jo to ierobežo gan fiziskie faktori (attālums līdz apmācībām, telpu ietilpība), gan organizatoriskie faktori (tiesnešu noslodze un laika trūkums).

e-apmācību satura veidošana un piekļuve tam ir īpaši svarīga, lai risinātu laika ierobežojuma problēmu, ar ko sava darba apjoma vai laika plānojuma dēļ nereti saskaras tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieki. Tāpat jāņem vērā, ka e-apmācību sagatavošana ir laikietilpīgs process un no lektora prasa daudz lielāku sagatavošanās darbu. Līdz ar to kvalitatīvu e-apmācību izveidošanai ir nepieciešams lielāks ieguldītais resurss, kāds pašlaik nav pieejams, vienlaikus šāds vienreizējs resursu ieguldījums vēlāk ir vairākkārtīgi neierobežoti izmantojams, tādējādi kopumā ietaupot apmācībām nepieciešamos resursus.

Attiecībā uz e-vidē veiktu apmācību efektivitāti, norādāms, ka e-mācības ir viena no formām, ko plānots attīstīt no Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) fonda līdzekļiem. Kontroles mehānismi būs atkarīgi no atbilstošā mācību līmeņa. Proti, klātienē semināram ar vidēja līmeņa pieredzi konkrētajā jomā potenciālajam dalībniekam e-vidē būs jāiepazīstas ar pamatdokumentiem, jāatbild uz kontroles jautājumiem. Pareizās atbildes aprēķinās sistēma procentuāli no vielas daudzuma.

Pēc atbildēšanas uz kontroles jautājumiem, dalībnieks varēs reģistrēties klātienē semināram grupā atbilstoši viņa zināšanu līmenim.

Savukārt attiecībā uz tiesu darbiniekiem, atkarībā no iegūtā līmeņa, tiem būs pieejamas uz kompetencēm bāzētas e-mācības. Sistēma automātiski piedāvās iziet vairākus pēc viņa kompetences un prasmēm atbilstošus seminārus.

Papildus visiem, kas izmantos e-vides mācības, katra kursa beigās plānoti noteikti testa jautājumi.

Lai uzlabotu apmācību kvalitāti, kā arī radītu pieeju apmācību materiāliem tiem profesionāļiem, kuri noslodzes dēļ nespēja apmeklēt visus nepieciešamos un interesējošos apmācību seminārus, ir veicami pasākumi attiecībā uz apmācību formu un satura dažādošanu, īpašu uzmanību pievēršot e-mācībām un to satura pieejamībai elektroniskā veidā.

Lai apmācību materiālus izmantotu iespējami efektīvāk un aptvertu pēc iespējas lielāku interesentu loku, būtu jāattīsta apmācību satura pieejamība tiešsaistē, tajā skaitā interaktīvās apmācības. Apmācību satura pieejamība nodrošina arī iespēju ātri un efektīvi atmiņā atsvaidzināt arī jau apmeklēta apmācību semināra saturu, savukārt videoapmācību vai audio datnes marķēšana nodrošina konkrēta notikuma, kuru vēlas noskatīties persona, ātru un ērtu atrašanu.

Paplašinot e-apmācību saturu, nepieciešams arī risināt jautājumu par e-apmācību informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (turpmāk – IKT) platformas izveidi, lai nodrošinātu e-apmācību efektīvu ieviešanu un izmantošanu.

1.3. Apmācību programmu izstrāde, to saturs un mērķauditorija

LTMC ietvaros ir izveidota mācību programmas izstrādes darba grupa, kuras kompetencē ietilpst ikgadējās mācību programmas izstrāde tiesnešiem un tiesu darbiniekiem. Minētā darba grupa sastāv no četrām apakšgrupām – krimināltiesību, civiltiesību, starptautisko tiesību (arī cilvēktiesību) un administratīvo tiesību apakšgrupas. Katrā no minētajām apakšgrupām ietilpst tiesneši un attiecīgo nozaru speciālisti, tajā skaitā prokurori, advokāti, valsts pārvaldes iestāžu darbinieki. Atbilstoši mācību programmas izstrādes darba grupas nolemtajam mācību programma tiesnešu un tiesu darbinieku mācībām 2013. un 2014.gadam paredzēta šādām mērķauditorijas kategorijām: 1) jaunie tiesneši; 2) izmeklēšanas tiesneši; 3) rajona (pilsētas) tiesas tiesneši (ar stāžu virs viena gada (tiesneši, kuri skata krimināllietas; tiesneši, kuri skata civillietas; tiesneši, kuri skata krimināllietas un civillietas)); 4) apgabaltiesu Krimināllietu kolēģijas tiesneši; 5) apgabaltiesu Civillietu kolēģijas tiesneši; 6) administratīvo tiesu tiesneši; 7) zemesgrāmatu nodaļu tiesneši; 8) tiesu priekšsēdētāji; 9) zemesgrāmatu nodaļu priekšsēdētāji; 10) jaunie tiesneša palīgi; 11) tiesneša palīgi; 12) tiesas sēžu sekretāri; 13) kancelejas vadītāji; 14) tiesas tulki; 15) zemesgrāmatu nodaļas tiesneša palīgi un konsultanti; 16) tiesu un zemesgrāmatu arhivāri. Katrai no minētajām mērķauditorijas kategorijām mācību programmā tiek noteikts konkrēts mācību saturs.

No 2013.gada mācību programma sastāv no 8 tiesību blokiem, kas balstīti uz tematisko pieeju: krimināltiesību un kriminālprocesuālo tiesību bloks; civiltiesību un civilprocesuālo tiesību bloks; administratīvo tiesību un administratīvā procesa tiesību bloks; cilvēktiesību un starptautisko tiesību bloks; vispārējo nodarbību bloks; prasmju semināri tiesnešiem un tiesu darbiniekiem; tematiskie semināri; jauno tiesnešu mācības; papildus no TA līdzekļiem finansētie semināri. Arī 2014.gadā mācību programma sastāvēja no 8 tiesību blokiem, kas balstīti uz tematisko pieeju: krimināltiesību un kriminālprocesuālo tiesību bloks; civiltiesību un civilprocesuālo tiesību bloks; administratīvo tiesību un administratīvā procesa tiesību bloks; cilvēktiesību un starptautisko tiesību bloks; vispārējo nodarbību bloks; prasmju semināri tiesnešiem un tiesu darbiniekiem; jauno tiesnešu mācības; tiesu darbinieku mācības.

Saskaņā ar LTMC sniegto informāciju 2011.gadā tiesneši (tajā skaitā zemesgrāmatu nodaļu tiesneši) ir apmeklējuši no diviem līdz pat 30 semināriem. Tikai 27 tiesneši jeb 5,1% nebija apmeklējuši nevienu apmācību semināru, un tikai 26 tiesneši jeb 4,9% tiesnešu nebija reģistrējušies Mācību informācijas sistēmā.

Ar LTMC starpniecību 2012.gadā 58 tiesneši ir piedalījušies 32 starptautiskos semināros, savukārt 2013.gadā starptautiskus seminārus ir apmeklējuši 50 tiesneši. Vienlaikus plašāku un aktīvāku piedalīšanos starptautiskos mācību un pieredzes apmaiņas pasākumos kavē tiesnešu nepietiekamās svešvalodu zināšanas, it sevišķi specifiskās terminoloģijas nepietiekamās zināšanas un iespēja aktīvi iesaistīties diskusijās par juridiskām tēmām svešvalodā.

Mūsdienās elektroniskajā vidē tiek slēgti gan darījumi, gan arī izdarīti likumpārkāpumi, tādēļ arvien vairāk tiesvedības procesā

(dokumentu aprīte, komunikācija un iesniegtie pierādījumi elektroniskā formā) ienāk IKT. Tāpat, gan tiesas tiek aprīkotas ar arvien jaunākām IKT, lai atvieglotu tiesu ikdienas darbu, gan notiek procesuālo likumu pielāgošana elektroniskajiem procesiem.

Nemot vērā arvien pieaugušo sūdzību skaitu pret Latviju Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – ECT), nepieciešams pastiprināt tiesnešu apmācības pamattiesību un cilvēktiesību jautājumos.

EK 2014.gada 17.martā Tieslietu tablo (Justice Scoreboard) ir secinājusi, ka apmācību nodrošināšana tiesnešiem un praktizējošiem juristiem, īpaši IKT rīki ir ļoti svarīgi, lai nodrošinātu efektīvu Eiropas tiesiskuma telpu, kas pamatojas uz savstarpēju uzticēšanos. Pēc Tieslietu tablo datiem Latvijā tiesnešiem tiek nodrošināta tikai sākotnējā un vispārējā apmācība tiesneša amata pienākumu izpildei. Salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm Latvijā nav paredzētas ne speciālas apmācības IKT, ne tiesu administrēšanas, ne specializētas apmācības tiesas spriešanas jomās.

Secinājumi Tieslietu tablo apstiprina, ka apmācības un IKT ir turpmākās ES tieslietu politikas galvenie elementi.

Tādēļ jo īpaša vērība būtu jāpievērš tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru un izmeklētāju apmācībām par IKT. Pašlaik tiesnešu un tiesu darbinieku apmācības, it sevišķi tiesnešu ar lielu darba pieredzi zināšanas par IKT nav pietiekamas, kas rada risku lietu kompetentai izspriešanai. Tāpat IKT zināšanu trūkums ierobežo iespējas organizēt e-apmācības, kā arī kavē un neveicina tādu IKT risinājumu izmantošanu ikdienas darbā kā dažādu datu bāzu (piemēram, judikatūras un tiesvedības datu bāzes) izmantošanu, informācijas efektīvu atrašanu un komunikāciju elektroniskā veidā.

Sākotnēji aptaujājot iesaistītās institūcijas, konstatēts, ka, piemēram, trūkst apmācību vai būtu papildināmas zināšanas arī šādās tiesību nozarēs vai tēmās: kibernetizācijas apkarošanā, t.sk., viltotu interneta saišu veidošana ar mērķi nozagt informāciju naudas izkrāpšanai (*phishing* – angļu val.) un maksājuma karšu viltošanā; noziedzīgu nodarījumu pret dabas vidi apkarošanā; naudas viltošanā un tās aprites apkarošanā; intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem tiešsaistē; dažādas taktiskās zināšanas, korupcijas novēršanas jomās. Papildus minams, ka Latvijas tiesu sistēmas lomas stiprināšanas nolūkā GRECO⁷ novērtēšanas IV kārtas ietvaros rekomendēts noteikt augstāku prioritāti korupcijas novēršanas, ētikas un godprātīguma profesionālajai apmācībai tiesu sistēmā, piešķirt tai atbilstošus līdzekļus un nodrošināt, ka tā tiek iekļauta tiesnešu regulāro apmācību programmā un izveidot specifisku apmācību tiesu priekšsēdētājiem, lai viņi labāk spētu tiesās risināt jautājumus, kas saistīti ar ētiku, interešu konfliktu, godprātību un citiem pretkorupcijas jautājumiem.

Attiecībā uz prokuroru apmācību saturu sākotnēji noskaidrots, ka trūkst apmācību programmas prokuroru amata kandidātiem un prokuroriem ar nelielu (līdz vienam gadam) darba pieredzi, profesionālo tēmu "Būtisks kaitējums", "Noziedzīgi nodarījumi interneta vidē", "Konfidencialitāte un ētika", "Cilvēku tirdzniecība" un citi.

Attiecībā uz prokuroriem, saskaņā ar Prokuratūras likumu, prokuroram ir jārūpējas par savas profesionālās kvalifikācijas izaugsmi,

radošo spēju izkopšanu un profesionālās pieredzes apgūšanu. Kvalifikāciju prokurori paaugstina, apmeklējot seminārus, mācību kursus, lekcijas, zinātniski praktiskās konferences, kā arī pašizglītošanās ceļā, sekojot spēkā esošo normatīvo aktu izmaiņām un tiesību pilnveidošanās procesam kopumā. Iespēju robežās prokurori piedalās arī starptautiskos apmācību pasākumos. Kopš 2011.gada, sadarbojoties ar LTMC, prokuratūra piedalās EK projektā "Tiesu sistēmas dalībnieku un citu juridisko profesiju pārstāvju starpdisciplinārās mācības par finanšu un ekonomisko noziegumu izcelsmi un tiesu praksi".

2012.gadā prokurori ir apmeklējuši kopumā vismaz 93 (78 un 70 attiecīgi 2011. un 2010.gadā) seminārus, mācību kursus, lekcijas un zinātniski praktiskās konferences par dažādām tēmām, tajā skaitā par korupcijas apkarošanas un cilvēku tirdzniecības jautājumiem, vides aizsardzības krimināltiesiskajiem aspektiem, bērnu un nepilngadīgo tiesību aizsardzības jomā u.c. tēmām. Sadarbībā ar LTMC prokurori un prokurora amata kandidāti ir piedalījušies moduļu semināros plaša spektra profesionālajās tēmās – noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas aktualitātes, kriminālprocesuālā imunitāte, pierādīšana un pierādījumi, muitas un kontrabandas lietu izskatīšana, Eiropas Cilvēktiesību tiesas aktuālie spriedumi krimināllietās, personu datu aizsardzība, cilvēktiesību normu ievērošana kriminālprocesā. Iepriekš minētā "Nord plus" projekta ietvaros prokurori ir arī piedalījušies dažādos semināros par aktuālām profesionālajām tēmām (piemēram, prokuroru loma un ētika, juridiskām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi, noziedzīgi nodarījumi IKT jomā).

Vērtējot Valsts policijas koledžas īstenotās izglītības programmas, ir jāsecina, ka patlaban padziļināti netiek nodrošināta topošo policijas darbinieku apmācības un esošo darbinieku kvalifikācijas kursi IKT noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā un elektronisko pierādījumu iegūšanā un izpētē.

2005.gadā spēkā stājās Kriminālprocesa likums (turpmāk – KPL), aizstājot spēku zaudējušo Latvijas Kriminālprocesa kodeksu. Kopš KPL stāšanās spēkā praksē ir konstatēta virkne neskaidrību kriminālprocesuālo normu piemērošanā, risinot praktiskus jautājumus noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā. Daudzos gadījumos neskaidrību novēršanai VP ir izstrādāti metodiskie materiāli (metodiskie norādījumi) par kriminālprocesuālo normu pareizu interpretāciju un piemērošanu praksē. Lai gan metodisko norādījumu klāsts ir pietiekami plašs, tas tomēr neaptver visus praksē apzinātos gadījumus. Līdz ar to ir radusies nepieciešamība tos apkopot, sistematizēt un izveidot izmeklētāja rokasgrāmatu, tādējādi iegūstot sistēmisku un pārskatāmu, un ikdienas lietošanai ērtu mācību līdzekli izmeklētājiem. Papildus šajā rokasgrāmatā varētu ietvert arī citus jautājumus, kas izmeklētājiem ir aktuāli un svarīgi ikdienā.

Mūsdienās eksperta atzinums ir viens no pierādīšanas līdzekļiem un tam ir nozīmīga loma kriminālprocesā, civilprocesā un administratīvajā procesā. Eksperta atzinums nozīmē to, ka ekspertīzes rezultātā noskaidrotie fakti ir pamatoti ar objektīviem un zinātniskiem pētījumiem. Palielinoties tiesu ekspertīzes nozīmībai, aizvien augstākas prasības tiek izvirzītas arī ekspertu kvalifikācijai un pielietotajām izpētes metodēm.

Saskaņā ar regulējumu procesuālajos normatīvajos aktos, kā arī AT praksi (piem., Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 19. jūnija lēmums lietā SKK – 258/2008) tiesu eksperta slēdziens ir viens no pierādījumu veidiem.

Tiesu ekspertīzes nepieciešamība tādejādi ir neapšaubāma un vienmēr bijusi nozīmīga lietas izmeklēšanas vai iztiesāšanas gaitā.

2013.gadā biroja veikto ekspertīžu skaits salīdzinājumā ar 2012.gadu ir pieaudzis no 1820 uz 1936 veiktajām ekspertīzēm gadā. 2011.gadā – 1974 ekspertīzes. 2006.gadā – 2715 ekspertīzes. 2008.gadā – 2511 ekspertīzes. 2010.gadā 1978.

Šobrīd lielākā daļa no tiesu eksperta secinājumiem tiek sniegta izpētes līmenī (source level), balstoties uz eksperta veiktajiem pētījumiem par konkrēto objektu un atbildot uz procesa virzītāja uzdoto jautājumu. Tomēr, lai varētu objektīvi izvērtēt tiesu eksperta atzinumu, gan tiesas, gan pirmstiesas izmeklēšanas procesā svarīgi ir novērtēt katra konkrētā secinājuma statistisko nozīmību un to ietekmējošos faktorus. Ņemot vērā, ka ārvalstīs tiesu ekspertīžu praksē arvien plašāk izmanto Baijesa teoriju – uz statistiskajiem datiem balstīti aprēķini tiesu ekspertam ļauj izdarīt secinājumus, tos izsakot kā varbūtību attiecību –, šīs metodes pielietošana būtu paplašināma arī Latvijā. Diemžēl šobrīd Latvijā pat vienas jomas ekspertiem nav vienotas pieejas šādu secinājumu formulēšanā un varbūtēju secinājumu izpratne ir nepietiekama arī ekspertīzes noteicēju un tiesnešu vidū. Turklāt, kā jau iepriekš minēts, tiesu ekspertiem trūkst zināšanu par procesuālajām (juridiskajām) niansēm, kas nereti noved pie tā, ka viņu prasmes un zināšanas netiek pilnvērtīgi izmantotas, kā arī paaugstina procesuālo kļūdu risku. Tāpat Latvijā pašlaik nav nevienas juridiskās nozares profesionāļiem (tiesnešiem, prokuroriem, izmeklētājiem) domātas rokasgrāmatas par tiesu ekspertīzēm. Šādas speciālās literatūras neesamība neveicina izpratni par tiesu ekspertīzēm minēto profesionāļu vidū, kā arī nenodrošina vienveidīgu ekspertīžu secinājumu interpretāciju un piemērošanu.

Pēdējā laikā Latvijā ir aktualizējušies jautājumi par cilvēktiesību pārkāpumiem lietu izmeklēšanā un iztiesāšanā, kā dēļ Latvijā tiek diskutēts par tiesu un tiesībaizsardzības iestāžu pieļautiem cilvēktiesību pārkāpumiem pirmstiesas un tiesvedības procesā. Kopš 1997.gada vasaras, kad Latvijā stājās spēkā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Latvija ir zaudējusi vairāk kā 70 lietās tiesībpiemērotāju pieļauto kļūdu dēļ, turklāt vēl vairāk lietu gaida ECT spriedumu. Biežākie ECT konstatētie pārkāpumi attiecas uz pārāk ilgu lietas izskatīšanu, kā arī formālu apcietinājuma piemērošanu. Par cilvēktiesību problemātikas saasināšanos Latvijā liecina tas, ka arvien biežāk iedzīvotāji ar sūdzībām pret valsti vēršas ECT, jo ir izsmēluši iespējas panākt taisnīgumu Latvijas tiesu institūcijās. Kopumā pašlaik aktuālas cilvēktiesību jomas ir tiesības uz privāto dzīvi, tiesības uz taisnīgu tiesu, dzimumu līdztiesība u.tml., bet, ievērojot minēto, var prognozēt, ka pret Latviju vērsto lietu skaits ECT tikai pieaugs, jo pašreizējās lietas neatspoguļo visu cilvēktiesību problemātiku. Minētais liecina par to, ka ir nepieciešams stiprināt tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku zināšanas cilvēktiesību un pamattiesību jautājumos. Būtu nodrošināmas plašākas apmācības ES un pamattiesību (cilvēktiesību) jautājumos. Ievērojot minēto, apmācību programmās gan tiesnešiem, gan prokuroriem un izmeklētājiem pastiprināta uzmanība būtu jāpievērš ES tiesas judikatūrai un ECT judikatūrai.

2012.gada 25.oktobrī pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (turpmāk – Direktīva). Direktīva izstrādāta, lai Eiropas Savienībā (turpmāk – ES) noteiktu cietušo tiesības kriminālprocesā, kas atbilst vienādiem minimuma standartiem, tostarp nediskriminējošu piekļuvi tiesu sistēmai visās ES dalībvalstīs neatkarīgi no pilsonības vai dzīvesvietas valsts.

Saskaņā ar Direktīvas 23.panta 2.punkta b) apakšpunktu cietušā iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību. Savukārt, Direktīvas 25.pants uzliek dalībvalstīm pienākumu nodrošināt, lai praktiķi, kas nonāk saskarsmē ar cietušajiem, ir labi apmācīti. Lai pienācīgi izpildītu Direktīvā noteiktos minimālos standartus, ir nepieciešams nodrošināt, lai praktiskie darbinieki būtu apmācīti un pārzinātu cietušo pratināšanas īpatnības.

Dalībvalstis nodrošina, ka ierēdņi, kas varētu nonākt saskarsmē ar cietušajiem, piemēram, policijas darbinieki un tiesu personāls, saņem gan vispārīgu, gan specializētu apmācību tādā līmenī, kas ir atbilstīgs saskarsmei ar cietušajiem, lai palielinātu viņu izpratni par cietušo vajadzībām un ļautu viņiem izturēties pret cietušajiem objektīvi, ar cieņu un profesionāli.

Neskarot tiesu neatkarību un atšķirības tiesu iestāžu organizācijā Savienībā, dalībvalstis pieprasa, lai par kriminālprocesā iesaistīto tiesnešu un prokuroru apmācību atbildīgās personas viņiem nodrošinātu iespēju piedalīties gan vispārējā, gan specializētā apmācībā, lai palielinātu tiesnešu un prokuroru izpratni par cietušo vajadzībām.

Pienācīgi cienot juridisko profesiju neatkarību, dalībvalstis iesaka personām, kas ir atbildīgas par juristu apmācību, piedāvāt gan vispārēju, gan specializētu apmācību, lai uzlabotu juristu izpratni par cietušo vajadzībām.

Saskaņā ar veicamajiem pienākumiem un tās saskarsmes veidu un būtību, kādā speciālists nonāk ar cietušajiem, apmācības mērķis ir pilnveidot speciālista spēju atpazīt cietušos un izturēties pret viņiem ar cieņu, profesionāli un bez diskriminācijas.

Papildus norādām, ka ieviešot Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2011/92/ES par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ pantā ir ietverts pienākums tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem, ieslodzījuma vietu darbiniekiem un Valsts probācijas dienesta darbiniekiem, kā arī citu nozaru pārstāvjiem apgūt speciālas zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Attiecīgi šo speciālo zināšanu apgūšanas kārtību regulē Ministru kabineta 2014.gada 1.aprīļa noteikumi Nr.173 "Noteikumi par kārtību, kādā apgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu šo zināšanu saturu un apjomu".

Lai nodrošinātu IKT efektīvu izmantošanu tiesvedības procesā (apmācības darbam ar jaunākajiem IKT līdzekļiem; IKT nozīme tiesvedības procesā; apmācības par IKT drošības jautājumiem), būtu pievēršama lielāka uzmanība apmācībām par IKT. Ir nepieciešama gan vispārēja IKT zināšanu stiprināšana, gan specifisku zināšanu apguve tiem tiesnešiem, prokuroriem, izmeklētājiem un tiesu ekspertiem, kuri ikdienā strādā ar kibernetizēto izmeklēšanu un atklāšanu. Tāpat ir nepieciešams paplašināt apmācības ES un pamattiesību (cilvēktiesību) jautājumos. Ievērojot minēto, apmācību programmās pastiprināta uzmanība būtu jāpievērš EST judikatūrai un ECT judikatūrai. Tāpat apmācības nepieciešamas par civiltiesību jautājumiem, tādējādi ceļot tiesnešu kompetenci civiltiesisku strīdu izskatīšanā un veicinot civiltiesisko strīdu, kas ir būtiski uzņēmējiem, ātru un efektīvu izskatīšanu un izpildi, tādējādi nodrošinot, ka finanšu līdzekļi netiek ilglaicīgi "iesaldēti" tiesvedības procesos.

Nepieciešams pilnveidot tiesnešu, prokuroru, izmeklētāju un tiesu ekspertu apmācības tiesu ekspertīžu pamatjautājumos, veicinot vienotu izpratni par tiesu ekspertīžu iespējām, ekspertīžu rezultātu novērtēšanu, interpretēšanu un sekmējot jaunāko zinātnes atziņu un sasniegumu izmantošanu tiesu ekspertīzēs un ekspertu atzinumu vērtēšanā. Būtiski svarīga ir ekspertu kompetences robežu paplašināšana. Tāpat būtu nepieciešams sagatavot atsevišķām profesijām mērķētu rokasgrāmatu(-as) tiesnešiem, prokuroriem, izmeklētājiem un tiesu ekspertiem par jautājumiem, kas saistīti ar tiesu ekspertīzēm.

Lai tiesu ekspertiem, kas parasti ir dažādu zinātņu nozaru pārstāvji un izcili orientējas savā jomā, būtu atbilstošas zināšanu par procesuālajām (juridiskajām) niansēm un viņu prasmes un zināšanas tiktu pilnvērtīgi izmantotas, kā arī samazinātu procesuālo kļūdu risku, nepieciešams paaugstināt to zināšanas par procesuālajiem jautājumiem (tiesībām un pienākumiem, procesuālo kārtību, pierādījumu veidiem un to nozīmi, u.c.), lai samazinātu procesuālo kļūdu risku.

Ņemot vērā, ka ārvalstīs tiesu ekspertīžu praksē arvien plašāk izmanto Baijesa teoriju (uz statistiskajiem datiem balstīti aprēķini, kas tiesu ekspertam ļauj izdarīt secinājumus, tos izsakot kā varbūtību attiecību), šīs metodes pielietošanas būtu paplašināma arī Latvijā.

Eiropas Komisijas ISEC programmas finansētā projekta "Nacionālās ARO vienības stiprināšana: noziedzīgi iegūto līdzekļu identificēšana, izsekošana, izmeklēšana un konfiscēšana" Nr.HOME/2009/ISEC/AG/124 ietvaros projekta darba grupa, kuras sastāvā bija pārstāvji no VP, Finanšu policijas, Muitas kriminālpārvaldes, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja un ĢP, veica situācijas analīzi attiecībā uz noziedzīgi iegūto līdzekļu identifikāciju, izsekošanu un atgūšanu valstī. Projekta ietvaros tika secināts, ka tiesiskais regulējums noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai Latvijā ir pietiekami efektīvs tās meklēšanai un konfiscēšanai uzsāktā kriminālprocesa ietvaros. Gan Finanšu ministrija, gan ĢP atzina, ka būtiskas problēmas attiecībā uz tiesisko regulējumu šajā jomā nesaskata, taču kā kavējošais faktors noziedzīgi iegūto līdzekļu atguvē ir atzīstams prakses un attiecīgi vienotas izpratnes trūkums starp izmeklēšanas iestādi, prokuratūru un tiesu, ņemot vērāniecīgo procesu skaitu, kas tiek ierosināti par noziedzīgi iegūto mantu. Ņemot vērā minēto, nepieciešams pilnveidot tiesnešu, prokuroru, izmeklētāju izpratni noziedzīgi iegūto līdzekļu atgūšanas jautājumos.

Precīzs tēmu un nepieciešamo apmācību saturs tiks noskaidrots, veicot padziļinātu un detalizētu apmācību vajadzību analīzi, aptaujājot iesaistītās institūcijas, tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbiniekus, nevalstiskās organizācijas un uzņēmējus starpinstitutionālās darba grupas ietvaros. Tēmu apstiprināšanai būs nepieciešams saņemt Tieslietu padomes atbalstu.

Starptautiskās tiesiskās sadarbības prasmju paaugstināšanas mērķis ir dot ieguldījumu vienotas ES tiesiskuma telpas izveidē, sekmējot tiesu iestāžu sadarbību civillietās un krimināllietās. Lai to sasniegtu, ir nepieciešams veicināt efektīvāku, visaptverošāku un saskanīgāku ES tiesību aktu piemērošanu tiesu iestāžu sadarbībā civillietās un krimināllietās. Minēto mērķi var panākt, atbalstot apmācības un izpratnes veidošanas pasākumus, nostiprinot sadarbības tīklus un sekmējot starptautisko sadarbību.

Lai samazinātu tiesām precizēšanai un korektai noformēšanai atgrieztu tiesiskās palīdzības lūgumu skaitu, ir nepieciešams stiprināt tiesnešu un tiesas darbinieku, kuri sagatavo attiecīgus dokumentus, zināšanas un praktiskās iemaņas par starptautisko tiesisko

sadarbību. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad tiesai ir nepieciešams sagatavot atbildi uz ārvalsts tiesas tiesiskās palīdzības lūgumu. Tādējādi, lai nekavētu lietu izskatīšanu ārvalstu tiesās, izpildot ārvalstu tiesu lūgumus, kā arī lietas izskatīšanu Latvijā neprecīzi noformēta tiesiskās palīdzības lūguma dēļ, ir stiprināmas tiesnešu un tiesu darbinieku zināšanas un praktiskās iemaņas par starptautisko tiesisko sadarbību. Pareiza – starptautiskajām tiesību normām atbilstoša – tiesiskās palīdzības lūgumu noformēšana nodrošina efektivitāti un kvalitāti, kas veicina tiesiskuma stiprināšanu starp valstīm.

1.4. Svešvalodu apmācība un to nostiprināšana praksē

Mūsdienās lielākā daļa juridiskās literatūras, it sevišķi tādās tiesību nozarēs kā ES tiesības, cilvēktiesības, starptautiskās tiesības un citas tiesību nozares pamatā tiek izdotas svešvalodās (angļu, franču). Arī ārvalstu tiesu judikatūra un starptautisko tiesu spriedumi lielākoties ir pieejami tikai svešvalodās (pārsvarā angļu un franču valodās). Līdz ar to tiesnešiem, kuri nepārvalda vai nepietiekami pārvalda minētās svešvalodas, ir grūtības sekot līdzi aktualitātēm vairākās tiesību nozarēs, bet jo sevišķi starptautiskajās tiesībās, ES tiesību doktrīnā (piem., Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija regula Nr. 600/2014 par finanšu instrumentu tirgiem un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012, kas tieši saistīta ar investīciju aizsardzību dalībvalstīs, vienotas prakses garants uzņēmējiem un investoriem dalībvalstīs) un pamattiesībās (cilvēktiesībās).

Arī pārstāvības nodrošināšanai kontaktpunktos vairākos tiesiskās sadarbības tīklos, piem., Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civilī lietās un komercī lietās, Eiropas tiesiskās sadarbības tīkls kriminālī lietās, kā arī praksei citās starptautiskajās institūcijās, piem., prakse ECT, ietvaros tiesnešiem ir nepieciešamas svešvalodu zināšanas.

Apkopojums par tiesnešu svešvalodu zināšanām, kas ietver pašu tiesnešu sniegto informāciju, norāda, ka vienas svešvalodas zināšanas (vismaz sarunvalodas līmenī) ir ~80% tiesnešu. Vienas svešvalodas (angļu, vācu vai franču valodas) prasmes īpatsvars tiesnešu vidū (% gadā) 2013.gadā – angļu valoda – 51%; vācu valoda – 20%; franču valoda – 9%. Vienlaikus šādus datus nav iespējams pārbaudīt, jo nav veikta visaptveroša tiesnešu valodu zināšanu pārbaude finanšu līdzekļu trūkuma dēļ.

LTMC tiesnešiem un tiesu darbiniekiem līdz 2007.gadam nodrošināja iespēju apgūt juridisko angļu valodu (sadarbībā ar Amerikas Savienoto Valstu vēstniecību Latvijā), franču valodu (sadarbībā ar Francijas kultūras centru (Le Centre culturel français) programmas "Franču valodas kursi Latvijas valsts iestāžu darbiniekiem" ietvaros) un vācu valodu (sadarbībā ar Gētes institūtu (Goethe – Institut)). Minēto aktivitāšu īstenošanas laiks ir beidzies un sadarbībā ar minētajiem partneriem šāda veida valodu apmācība netiek veikta.

Šobrīd LTMC sadarbībā ar Valodu mācību centru nodrošina tikai tiesnešu svešvalodu zināšanu pārbaudi, lai gūtu pārliecību par tiesnešu svešvalodas zināšanu līmeni un iespējas gadījumā piedāvātu tiesnesim piedalīties LTMC ieteiktos starptautiskos pasākumos.

Attiecībā uz Korupcijas un novēršanas biroja, kā arī Valsts policijas izmeklētājiem norādāms, ka svešvalodu zināšanas īpaši nepieciešamas nopratināšanā, kā arī iepazīstoties ar lietas materiāliem.

Attiecībā uz prokuroriem svešvalodu apmācība tiek īstenota nelielā apmērā tiem prokuroriem, kuri ikdienā nodarbojas ar starptautiskās sadarbības jautājumiem. Savukārt dažādos starptautiskos semināros piedalās dažādu nodaļu prokurori, bet to dalība šādos mācību pasākumos ir ierobežota slikto svešvalodu prasmju dēļ. Tādējādi līdzīgi kā tiesnešiem, arī prokuroriem būtu paplašināmas svešvalodu prasmju apmācības.

Šobrīd arī LTMC sadarbībā ar Eiropas Juridiskās tālākizglītības tīklu (turpmāk – EJTN) tiesnešiem un prokuroriem tiek piedāvāts vienas nedēļas intensīvais juridiskās angļu valodas apguves kurss. 2012.gadā un 2013.gadā šādu kursu apguvuši 6 tiesneši un 6 prokurori. Tāpat 2012.gadā 3 tiesnešiem ar TA papildu finansējumu tika nodrošināta iespēja 2 mēnešu garumā papildināt juridiskās svešvalodu zināšanas dalībai EJTN projekta starptautiskās tiesnešu amata kandidātu un jauno tiesnešu sacensībās THEMIS. Kopš 2011.gada LTMC sadarbībā ar Spānijas tiesnešu skolu vienam tiesnesim nodrošina vienas nedēļas intensīvās juridiskās svešvalodas mācības vasarā Spānijā. Tāpat 2014.gadā EJTN tīkla ietvaros 12 tiesnešiem ir dota iespēja apgūt juridisko angļu valodu ar specializāciju civiltiesībās. 2014.gadā 8 tiesnešiem ir iespēja piedalīties arī Starptautiskajā tiesnešu un prokuroru apmaiņas programmā, kuras ietvaros tiesnešiem būs iespēja apgūt juridiskās svešvalodas lietošanu.

No minētā secināms, lai arī LTMC sadarbībā ar partneriem veic tiesnešu valodu apmācību, kopējais tiesnešu svešvalodu zināšanu apjoms ir raksturojams kā nepietiekams, un valodu prasmju, it īpaši ES oficiālo valodu prasmju apjomu ir nepieciešams uzlabot, lai nodrošinātu efektīvu dalību starptautiskos mācību pasākumos, kā arī ļautu iepazīties ar jaunāko doktrīnu un tiesu judikatūru svešvalodās, kas ir priekšnosacījums tiesību normu izpratnei plašākā mērogā.

Pirms svešvalodu apmācību nepieciešamības apzināšanās plānots šādu pārbaudi veikt visiem interesentiem, kas pieteiksies uz šo kursu un kam būs nepieciešama šāda apmācība tiešo pienākumu veikšanai.

Papildus norādāms, ka svešvalodu apmācības netiek plānotas personām, kurām nav priekšzināšanu.

Ņemot vērā, ka tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru un izmeklētāju dalība starptautiskos mācību pasākumos, kā arī tiesiskās sadarbības tīklos dažādu iemeslu dēļ nav īpaši izplatīta, ir stiprināma minēto profesiju dalība starptautiskos mācību pasākumos un tiesiskās sadarbības tīklos. Vienlaikus, lai dalība šādos starptautiskos mācību pasākumos vai tiesiskās sadarbības tīklos vispār būtu iespējama vai pilnvērtīga, ir pievēršama lielāka uzmanība svešvalodu apmācībām, it īpaši ES oficiālo valodu (uzsvaru liekot uz angļu, vācu un franču valodu) zināšanu pilnveidošanu.

Ņemot vērā, ka svešvalodu apmācības līdz šim ir tikušas organizētas pārsvarā ad hoc veidā sadarbībā ar sadarbības partneriem, ir būtiski nodrošināt pastāvīgas svešvalodu uzlabošanas iespējas. Tas nodrošina ne tikai apgūt svešvalodu brīdi, kad to piedāvā, bet arī dod iespēju atsvaidzināt jau esošās svešvalodu zināšanas, kā arī apgūt specifiskus juridiskos terminus, nodrošinot iespēju brīvi komunicēt un aktīvi iesaistīties diskusijās par attiecīgo tematu arī svešvalodās. Svešvalodu prasmju uzlabošana ir arī viens no līdzekļiem vienotas ES tiesiskās telpas izveidei.

Problēmu formulējums:

- pastāvīga apmācību institucionālā modeļa nav prokuroriem, izmeklētājiem un tiesu ekspertiem;
- tiesnešu un tiesu darbinieku mācību saturs tiek veidots autonomi no prokuroru un izmeklētāju un citu tiesu sistēmai piederīgo personu mācību satura;
- nav pietiekami attīstītas starpdisciplinārās apmācības, kurās tiktu iesaistīti gan tiesu varas, gan tiesībaizsardzības iestāžu darbinieki;
- neesot starpdisciplinārai pieejai apmācību programmu plānošanā un īstenošanā starp tiesu varu un tiesībaizsardzības iestādēm, ir apgrūtināti izstrādāt ilglaicīgu un stabilu mācību stratēģiju un nodrošināt secīgu, nepārtrauktu mācību procesu;
- saskaņā ar tiesu, VTEB, ĢP un leM sniegto informāciju, visos izmeklēšanas un iztiesāšanas līmeņos (gan civiltiesiskajos, gan krimināltiesiskajos strīdos) trūkst vienotas pieejas pierādījumu vērtēšanā – nav vienotas sistēmas, trūkst kritēriju, nav pietiekamas izpratnes par pierādījumu savstarpējo saistību, kā arī ir nepilnīga izpratne par to, kas ir tiesu ekspertīze, ko tajā iespējams noskaidrot un kā pareizi interpretējami tās rezultāti, kā tiesu eksperta atzinums sasaistāms ar pārējiem pierādījumiem lietā. Tādējādi netiek radīti priekšnosacījumi krimināltiesisko un civiltiesisko attiecību taisnīgam un kompetentam noregulējumam;
- apmācības pašlaik tiek nodrošinātas pamatā tikai Rīgā, un apmācību dalībniekiem no attālākiem Latvijas reģioniem nereti ir jāmēro vairāku stundu ceļš, lai nokļūtu uz apmācībām Rīgā. Apmācību plānošanā un īstenošanā nav izvērtēta reģionālā pieejamība;
- apmācību saturs, kas veidots e-mācību formātā, nav izplatīts un ir pārsvarā balstīts uz ad hoc pieeju;
- apmācību materiālu sagatavošana un uzglabāšana elektroniskā veidā un to pieejamība tiešsaistē tiek nodrošināta ierobežotā apmērā attiecībā tikai uz semināru audioierakstiem, ja tam piekritis lektors, tādējādi pilnībā neizmantojot apmācību materiālu efektivitāti;
- e-mācības šobrīd pamatā balstītas uz mācību materiālu pieejamību e-vidē, taču iztrūkst e-mācību metodoloģijas un programmu, kas ietvertu arī atgriezenisko saiti un zināšanu novērtējumu;
- Nepieciešams izvērtēt, vai nosakāms vienots jurista kvalifikācijas standarts, izslēdzot juriskonsulta profesiju un ieviešot jurista kvalifikācijas eksāmenu.
- konstatējams individuāla prasmju un zināšanu novērtējuma trūkums un mācību programmu zemais individualizācijas līmenis;
- tiesnešu un tiesu darbinieku un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku zināšanas par IKT nav pietiekamas, kas rada riskus iespējai

procesus efektīvizēt, izmantojot IKT;

– svešvalodu prasmju trūkums samazina iespējas sekot līdzi aktualitātēm vairākās tiesību nozarēs, bet jo sevišķi starptautiskajās tiesībās, ES tiesībās un pamattiesībās (cilvēktiesībās), kas ir priekšnoteikums tiesību normu izpratnei plašākā mērogā, kā arī nenodrošina pilnvērtīgu tiesneša iesaisti starptautiskajās aktivitātēs, proti, tiesiskās sadarbības tīklu aktivitātēs un pārstāvības nodrošināšanā ECT un Eiropas Savienības tiesā.

II RĪCĪBAS VIRZIENA "EFEKTĪVĀKA CILVĒKRESURSU IZMANTOŠANA" ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

2.1. Tiesneša amata kandidātu un jauno tiesnešu prasmju attīstība

Tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības noteikumi Ministru kabineta 2009.gada 3.marta noteikumi Nr.204 "Tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības". Minētie noteikumi noteic vienotu un precīzu tiesneša amata kandidātu atlases procedūras kārtību. Atbilstoši noteiktajai kārtībai vidējais tiesneša amata kandidāta iecelšanas tiesneša amatā ilgums ir gads vai nedaudz ilgāk. Šajā laikā tiesa strādā nepilnā sastāvā, jo vakantā tiesneša amata vieta netiek aizpildīta nekavējoties – konkurss uz tiesneša amata vietu tiek izsludināts tikai pēc reālas vakances rašanās. Tas nozīmē, ka pārējiem tiesas tiesnešiem ir lielāka noslodze un tas neapšaubāmi negatīvi ietekmē kopējos lietu izskatīšanas termiņus.

Tiesneša amata kandidātu un jauno tiesnešu apmācība pašlaik notiek standartizēti, tiesneša amata kandidātam vai jaunajam tiesnesim patstāvīgi apmeklējot interesējošās apmācību nodarbības, kā arī stažējoties dažādās institūcijās (tiesās un TM). Efektīvāk stažēšanās, kā arī ātrāka zināšanu un prasmju apgūšana notiktu, ja tiesneša amata kandidāta vai jaunā tiesneša apmācībās tiktu pievērsta individuāla uzmanība konkrētā tiesneša amata kandidāta vai jaunā tiesneša prasmju attīstīšanai, piemēram, piesaistot personu, kura ir atbildīga par jaunā tiesneša vai tiesneša amata kandidāta praktisko un sociālo iemaņu apgūšanu.

Tāpat viena no problēmām, ar ko saskaras tiesneša amata kandidāti un jaunie tiesneši un tiesas, ir saistīta ar tiesneša amata kandidātu un jauno tiesnešu pilnvērtīgu praktisko iemaņu trūkumu tiesas procesa vadīšanā, lai pilnvērtīgi uzsāktu darbu tiesneša amatā tūlīt pēc iecelšanas amatā. Savukārt ilgāks stažēšanās laiks praktisko iemaņu apgūšanai nozīmētu to, ka tiesa ilgu laiku strādātu nepilnā sastāvā, tādējādi neveicinot lietu izskatīšanu saprātīgā termiņā. Tādējādi, papildus izvērtējot esošo tiesnešu amata kandidātu atlases procedūru, būtu jāuzlabo arī pats tiesnešu amata kandidātu apmācību process, nodrošinot tiesneša amata kandidātu apmācības tādās praktiskās iemaņās kā tiesas procesa vadīšana, sociālo prasmju, kas nepieciešamas tiesneša darbā, attīstīšanā un trenēšanā. Pašlaik to nevar īstenot pilnībā, jo nav arī izveidota atbilstoši aprīkota tiesas sēžu apmācību zāle, kurā apmācību process notiktu kā tiesas sēdes izspēle (moot court – angļu val.) ar iespēju pēc "tiesas sēdes" videoierakstā redzēt kļūdas un novērtēt apmācāmā iemaņas, tādējādi arī attīstot un trenējot dažādas sociālās prasmes, kas nepieciešamas tiesneša darbā.

Kā norādīts iepriekš, vidējais tiesneša amata kandidāta iecelšanas tiesneša amatā ilgums ir gads vai nedaudz ilgāk un šajā laikā

tiesa strādā nepilnā sastāvā, jo vakantā tiesneša amata vieta netiek aizpildīta nekavējoties. Ievērojot minēto, nepieciešams izvērtējums esošajai tiesnešu amata kandidātu atlases procedūrai, lai nodrošinātu efektīvāku tiesneša amata vakanču tiesā aizpildīšanas kārtību, tādējādi samazinot laiku, kad tiesa strādā nepilnā sastāvā

Lai tiesneša amata kandidāti apgūtu praktiskās iemaņas tiesvedības procesa vadīšanā, kā arī iegūtu citas praktiskās un sociālās iemaņas, būtu izveidojama tiesas sēžu apmācību zāle ar tiesas sēdes videoieraksta iespēju, kurā apmācību process notiek kā tiesas sēdes izspēle. Tas veicinātu tiesneša amata kandidātu praktisko iemaņu veidošanos tiesvedības procesa vadīšanā, kā arī dotu iespēju apmācāmajai personai videoierakstā novērtēt pieļautās kļūdas un tiesas procesa vadīšanas nepilnības.

Lai nodrošinātu efektīvāku jauno profesionāļu stažēšanos, kā arī veicinātu ātrāku prasmju un iemaņu apgūšanu, tiesneša amata kandidāta vai jaunajā tiesneša apmācībām nepieciešams pievērst individualizētu uzmanību, piemēram, nosakot, ka apmācāmajai personai tiek nozīmēts darbaudzinātājs (mentors) – persona (tiesnesis), kura seko līdzī tiesneša amata kandidāta praksei vai jaunā tiesneša darbam un nepieciešamības gadījumā dod padomus un piedalās problēmsituāciju risināšanā. Vienlaikus šī persona būtu atbildīga par tiesneša amata kandidāta vai jaunā tiesneša prasmju un iemaņu sekmīgu apgūšanu un tādējādi būtu ieinteresēta efektīvākā un kvalitatīvākā jauno tiesnešu sagatavošanā. Vienlaikus, tā kā šāda darbaudzinātāja pienākumi veidotu papildu slodzi un tiesneši būtu ieinteresēti pieteikties par darbaudzinātājiem, būtu izvērtējama iespēja atbilstoši finansēt darbaudzinātāja pienākumus. Mentoriem (darbaudzinātājiem) minēto funkciju veikšanai arī būtu nepieciešamas mācības, kas palīdzētu tiesnesim kļūt par labu padomdevēju savam nākamam kolēģim.

2.2. Tiesas organizatoriskās un administratīvās vadības kapacitāte

Tiesas administratīvo darbu vada tiesas priekšsēdētājs. Ar grozījumiem likumā "Par tiesu varu", kuri stājās spēkā 2013.gada 1.septembrī, tiesas priekšsēdētājam ir precizētas vairākas kompetences attiecībā uz tiesas kā institūcijas vadīšanu un tiesvedības procesa nodrošināšanu saprātīgā termiņā. Likums "Par tiesu varu" noteic, ka, līdztekus veicot tiesneša pienākumus, tiesas priekšsēdētāja pienākumos ietilpst arī citi dažāda rakstura pienākumi tiesas pārvaldības (organizē tiesas darbu; atbild par lietu un citu pienākumu sadali starp tiesnešiem), pienākumu sadales (nosaka tiesnešu pienākumus, kas saistīti ar tiesas iestādes efektīvu funkcionēšanu (piemēram, sadarbība ar ārvalstu tiesām un citām institūcijām, prakses apkopošana, atzinumu sniegšana, piedalīšanās normatīvo aktu projektu izstrādē, atsauksmju sniegšana Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai); norīko tiesnesi pildīt pienākumus zemesgrāmatu nodaļā, ja zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis atrodas pagaidu prombūtnē, kas nepārsniedz sešus mēnešus; saskaņā ar apgabaltiesas priekšsēdētāja lēmumu norīko tiesnesi veikt izmeklēšanas tiesneša pienākumus uz laiku līdz trim gadiem), finanšu pārvaldības un saimnieciskajā (rīkojas ar tiesas iestādei nodotajiem finanšu un citiem resursiem; iesniedz Tiesu administrācijai pieprasījumus tiesas iestādes darbības materiāltehniskajai nodrošināšanai; atbild par resursu tiesisku un lietderīgu izmantošanu), personāla vadības (organizē tiesas darbinieku ikgadējo novērtēšanu; nosaka tiesas darbinieku un tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata pienākumus), tiesas ikdienas darbības jomā (veicina vienotu tiesu praksi tiesā, organizē aktuālu normatīvo aktu piemērošanas jautājumu apspriešanu un tiesu prakses analīzi; nodrošina tiesas darba atklātumu; uzrauga tiesas darbinieku darba kvalitāti un apmeklētāju

apkalpošanas standartu ievērošanu tiesā; veicina profesionālās ētikas normu ievērošanu un to vienotu izpratni tiesā) jomās.

Tiesas priekšsēdētāja pienākumos ietilpst arī pienākumi attiecībā uz tiesvedības procesa nodrošināšanu saprātīgā termiņā (pirms katra kalendārā gada sākuma, sadarbojoties ar tiesas tiesnešiem, plāno un nosaka tiesas darba mērķus attiecībā uz vidējiem lietu izskatīšanas termiņiem tiesā (lietu izskatīšanas termiņu standarts); pārrauga lietu izskatīšanas faktiskos termiņus tiesā; līdz katra gada 1.februārim iesniedz informāciju Tieslietu padomei par apstiprināto lietu izskatīšanas termiņu standartu). Minēto pienākumu izpildei tiesas priekšsēdētājam ir piešķirtas pilnvaras pārbaudīt procesuālo termiņu ievērošanu tiesneša tiesvedībā esošajās lietās, kā arī lietu kārtošanas atbilstību normatīvo aktu, tai skaitā tiesu lietvedības noteikumu, prasībām; pieprasīt tiesnesim paskaidrojumu par tiesneša darba organizācijas un citiem jautājumiem šajā pantā noteiktās kompetences ietvaros; dot tiesnesim rīkojumus, kas saistīti ar tiesneša darba organizāciju amata pienākumu izpildei; uzdot tiesnesim noteikt atbilstošu termiņu, kurā, ņemot vērā lietas apstākļus, jāveic attiecīgā procesuālā darbība vai pārdalīt tiesnešiem lietas saskaņā ar lietu sadales plānu, ja tiesnesis bez pamatota iemesla neveic nepieciešamās procesuālās darbības, lai nodrošinātu lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, kā arī gadījumos, kad tiesneša plānotais termiņš nenodrošina lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.

Lai tiesas priekšsēdētājs varētu efektīvi īstenot savas pilnvaras un nodrošināt tiesas efektīvu pārvaldību, ir nepieciešams stiprināt tiesas priekšsēdētāju prasmes un iemaņas vadības zinībās.

LTMC kopš 2009.gada nodrošina dažādus mācību seminārus tiesu priekšsēdētājiem. 2009.gadā tika nodrošināti 2 dienu interaktīvi semināri 5 tiesu priekšsēdētāju grupām. Tomēr zināšanu un prasmju monitorings pēc semināra apliecināja, ka ļoti maza daļa dalībnieku bija ieviesuši uzlabojumus savā darbā. Tāpat semināri tiesu priekšsēdētājiem ir notikuši 2010.gadā (vienas dienas seminārs par darbinieku atlasīšanu, vērtēšanu, motivēšanu), 2011.gadā (vienas dienas seminārs "Ievads kvalitātes jēdziena un principu izpratnē un organizācijas virzība ceļā uz izcilību") un 2012. gadā (vienas dienas seminārs par darbinieku novērtēšanu un to, kā vadīt grūtas sarunas).

No 2013.gada LTMC 21 tiesu priekšsēdētājam piedāvā profesionālās supervīzijas kursu, kas vērsts uz priekšsēdētāja personīgās un profesionālās kapacitātes stiprināšanu, stipro un vājo sociālo prasmju un iemaņu apzināšanu un attīstīšanu. Supervīzijas sesijas tiek finansētas no LTMC piesaistīto projektu līdzekļiem⁸. Viens no pamatkritērijiem, kas ir nepieciešams īstenot jebkuram pieaugušajam viņa karjeras laikā, ir regulāras atgriezeniskās saiknes nodrošināšana. Tādu tiesā var veikt tiesas priekšsēdētājs, ja tādas prasmes viņam tiek nodrošinātas mācību formā.

2013.gada 18.oktobrī ar AT priekšsēdētāja rīkojumu Nr.8–2/19ro⁹ apstiprināta AT darbības stratēģija 2014.–2016.gadam, kas noteic, ka AT ir neatkarīga tiesu varas iestāde un tiesu sistēmas sastāvdaļa, kas īsteno tiesu varu Latvijas Republikā. AT Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā ir augstākā līmeņa tiesa. Lai nodrošinātu vienotas tiesu prakses piemērošanu profesionālas un taisnīgas tiesas spriešanai, stratēģijā kā viena no pamatfunkcijām minēta vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība.

Šobrīd AT Judikatūras nodaļa apkopo tiesu praksi un veic tās izpēti. Kopš 1996.gada AT izdod Senāta nolēmumu krājumus, kā arī

publicē nolēmumus AT mājaslapā. Publicēti tiek arī AT sagatavotie tiesu prakses apkopojumi. AT mājaslapā judikatūras datubāze, sākot kopš 2003.gada, sistematizēta pēc vairākiem klasifikatoriem un rādītājiem: hronoloģiski, Senāta Civillietu un Administratīvo lietu departamentiem – pēc lietu kategorijām ar tēzēm, Krimināllietu departamentam – pēc likumu normām, visiem departamentiem – pēc nolēmumos izmantotajām tiesību normām, Civillietu departamentam arī pēc specializēta rādītāja darba tiesībās.

Judikatūras datubāze no 2009.gada ir publiski pieejama Tieslietu ministrijas tiesu portālā www.tiesas.lv.

No 2008.gada līdz 2013.gadam finansējums šai AT funkcijai vispār netika piešķirts, tādēļ tiesu prakses pētījumi šajā periodā veikti samazinātā apjomā.

Sadarbībā ar Senāta departamentiem un pieaicinātiem speciālistiem regulāri veikta tiesu prakses izpēte par aktuāliem tiesību jautājumiem. Tiesu prakses apkopojumu un Senāta kopsēžu skaidrojumi publicēti AT mājaslapā un juridiskajos izdevumos.

Turpinot 2010.gadā atjaunoto vēsturisko tradīciju, divas reizes gadā izdots juridiski informatīvs un izglītojošs izdevums – "Augstākās tiesas Biļetens".

Ar grozījumiem likumā "Par tiesu varu", kuri stājās spēkā 2013.gada 1.septembrī, tiesas priekšsēdētājam ir precizētas vairākas kompetences attiecībā uz tiesas kā institūcijas vadīšanu un tiesvedības procesa nodrošināšanu saprātīgā termiņā. Ievērojot veiktos grozījumus likumā "Par tiesu varu", kuri ir vērsti uz tiesvedības termiņu pārvaldību tiesā, ir nepieciešams stiprināt tiesas priekšsēdētāju zināšanas vadības un darba organizācijas jautājumos, lai tiesas priekšsēdētājs savus pienākumus varētu veikt efektīvi un minētie likuma grozījumi sasniegtu iecerēto mērķi.

Latvijas tiesu sistēmas un tiesībaizsardzības iestāžu izaicinājums ir nodrošināt tiesisku, efektīvu, kvalitatīvu un sabiedrības vajadzībām atbilstošu funkciju izpildi, sekmējot tādu no taisnīgas tiesas jēdziena izrietošu tiesiskuma pamatvērtību realizāciju kā efektīva tiesas procesa norise saprātīgā termiņā. Šo pamatvērtību nodrošināšana ir sabiedrības uzticēšanās tiesām un viens no valsts ekonomiskās attīstības būtiskiem faktoriem. Tādējādi nepieciešams veikt aktīvu mediju kampaņu par tiesu un tiesībaizsardzības iestāžu darbu Latvijā.

2.3. ES tiesību konsultantu un tiesnešu tīkla izveide

Tiesām ikdienā ir bieži jāpiemēro un jāinterpretē ES tiesību normas. Liela daļa tiesnešu, it sevišķi ar lielu darba pieredzi, savu juridisko izglītību ir ieguvuši vēl laikā, kad tāds studiju kurss kā ES (Kopienu) tiesības nebija iekļauts studiju programmā. Vienlaikus visiem tiesnešiem ir bijusi dota iespēja apgūt ES tiesības LTMC organizētajos apmācību semināros. Tāpat ik gadu notiek vairāki ES tiesībām veltīti apmācību semināri tiesnešiem un tiesu darbiniekiem. Tomēr neskatoties uz to, tiesnešu un tiesu darbinieku izpratne par ES tiesībām būtu jāpadziļina, jo tiesnešiem noslodzes dēļ ne vienmēr ir laiks sekot līdz jaunākajām EST judikatūras atziņām un ES tiesību attīstībai, kā arī tiesās pašlaik nav atbalsta personāla, kurš varētu sniegt atbalstu tiesnešiem ES tiesību jautājumos.

Neskatoties uz minēto, Eiropas Komisija 2014.gada 17.martā Tieslietu tablo (Justice Scoreboard) ir secinājusi, ka pusē no ES dalībvalstīm apmācības par Eiropas Savienības tiesībām apmeklē tikai līdz 20% tiesnešu, t.sk. Latvijā ~ 18 %. Latvija Tieslietu tablo vērtējumā ieņem 20.vietu starp ES dalībvalstīm, kurās tiek nodrošinātas regulāras apmācības par Eiropas Savienības tiesībām.

Savukārt, lai nodrošinātu regulāru informācijas un pieredzes apmaiņu, kā arī nostiprinātu sadarbību starp ES dalībvalstīm civiltiesību un komerciesību nozarē, ir izveidots Eiropas tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komercietās, kas sastāv no dalībvalstu tiesu varas un izpildvaras pārstāvjiem. Papildus minētajam tiesnešiem ir iespēja piedalīties arī Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla krimināllietās ietvaros.

Latvijā nacionālo kontaktpunktu funkcijas minēto tīklu ietvaros pilda TM pārstāvji, kā arī vairāki tiesneši. Ņemot vērā nepieciešamību stiprināt tiesnešu specializāciju, ir apsverams priekšlikums paplašināt tiesnešu iesaisti tiesnešu tīklos nacionālā līmenī (piemēram, šobrīd Latvijā ir Latvijas Tiesnešu biedrība un Administratīvo tiesnešu biedrība), to sasaistot arī kopā ar tiesnešiem, kuri darbojas Eiropas tiesiskās sadarbības tīklos.

Lai paaugstinātu tiesu kompetenci attiecībā uz ES tiesību aktu piemērošanu un sniegtu atbalstu tiesnešiem ES tiesību aktu piemērošanā un interpretēšanā, tiesās būtu veidojams ES tiesību konsultanta amats, kura pienākumos ietilptu sekot līdzi jaunākajai EST judikatūrai un ES tiesību attīstībai. Nepieciešamības gadījumā jebkurš tiesas tiesnesis varētu vērsties pēc padoma vai ar lūgumu pie ES tiesību konsultanta, kura pienākumos ietilptu sniegt atbildes uz uzdotajiem jautājumiem par ES tiesībām, izpētītu attiecīgo ES tiesību jautājumu vai judikatūru, vai arī sniegt cita veida atbalstu tiesnesim ES tiesību jautājumos. Norādāms, ka šāda sistēma sekmīgi darbojas Nīderlandē.

Savukārt, lai nodrošinātu regulāru informācijas un pieredzes apmaiņu, kā arī nostiprinātu sadarbību gan starp ES dalībvalstīm civiltiesību un komerciesību nozarē, gan nacionālajā līmenī, ir apsverams priekšlikums paplašināt tiesnešu iesaisti tiesnešu tīklā nacionālā līmenī. Tādējādi tiesnesis, kurš ietilptu nacionālajā tiesnešu tīklā, specializētos ne tikai attiecīgajā nacionālo tiesību jautājumā, bet vienlaikus būtu arī Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla pārstāvis. Attiecīgais tiesnesis arī varētu darboties kopā ar tiesas ES tiesību konsultantu, tādējādi veicinot gan plašāku izpratni civiltiesību un komerciesību nozarē, gan arī ES tiesību normu piemērošanu un pieredzes apmaiņu tiesnešu starpā starptautiskā līmenī. Tas arī veicinātu vienotas ES tiesību telpas funkcionēšanu un vienveidīgu ES tiesību aktu interpretēšanu un piemērošanu.

Lai nodrošinātu vienotu tiesu praksi, nepieciešams stiprināt AT Judikatūras nodaļas kapacitāti, tādējādi ļaujot vairāk cilvēkresursu piesaistīt judikatūras apkopošanai un tiesu prakses analīzei. Vienlaikus nepieciešams attīstīt judikatūras datu bāzi, atlasot, sistematizējot un ievietojot AT nolēmumus judikatūras datubāzē. Lai nodrošinātu kompleksu judikatūras apkopojumu, nepieciešams izdot AT judikatūras gadagrāmatu.

Problēmu formulējums:

- tiesnešu amata kandidātu atlases un iecelšanas tiesneša amatā procesa ilgums ir pārāk garš – vidēji ir viens gads, kurā tiesa strādā nepilnā sastāvā;
- tiesneša amata kandidātiem un jauniešiem trūkst pilnvērtīgu praktisko un sociālo iemaņu tiesas procesa vadīšanā;
- individuālais prasmju un zināšanu novērtējuma trūkums un zemais mācību programmu individualizācijas līmenis;
- nepastāv tiesneša amatam nepieciešamo sociālo prasmju treniņu tehnikas un metodikas tiesneša amata kandidātiem un jauniešiem;
- tiesu priekšsēdētāju vadības prasmes nav tikušas regulāri attīstītas un trenētas, kādēļ jauno pienākumu izpilde var sagādāt grūtības un kavēt likuma mērķu sasniegšanu;
- nepietiekama Augstākās tiesas kapacitāte tiesu prakses apkopojumu veidošanai;
- tiesās pašlaik nav atbalsta personāla, kurš varētu sniegt atbalstu tiesnešiem ES tiesību jautājumos.

III RĪCĪBAS VIRZIENA "TIESU NOSLODZES JAUTĀJUMU RISINĀŠANA, VEICINOT ALTERNATĪVO DOMSTARPĪBU RISINĀŠANAS (TURPMĀK – ADR) VEIDU IZMANTOŠANU" ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

3.1. Mediācija

Modernā domstarpību risināšanas sistēmā tādi ADR veidi kā mediācija, samierināšana un šķīrējtiesa atzīstami par tikpat patstāvīgiem kā tiesvedības process, kas Latvijā pašlaik ir visvairāk izmantotais domstarpību risināšanas veids. Attiecībā uz konstatētajām ADR veidu izmantošanas priekšrocībām jāņem vērā, ka efektīva ADR veidu izmantošana atslēgo tiesu sistēmu, samazinot lietu izskatīšanas ilgumu tiesās.

Mediācijas kā viena no ADR veidiem Latvijā pašlaik visvairāk tiek izmantota kriminālprocesa ietvaros, bet arī ir uzsākts darbs pie šī institūta ieviešanas arī civiltiesisku strīdu risināšanā, kā arī tiek apsvērta mediācijas ieviešana administratīvajā procesā. Pašlaik Latvijā darbojas tīrās mediācijas modelis jeb mediācija, kas tiek veikta ārpus tiesvedības procesa. Minētais modelis nav reglamentēts ārējos normatīvajos aktos.

Saeima 2014.gada 22.maijā trešajā lasījumā apstiprināja likumprojektu un 2014.gada 4.jūnijā Valsts prezidents izsludināja Mediācijas likumu (turpmāk – Likums), kas paredz ieviest tiesas ieteiktas mediācijas modeli, kad mediāciju veic mediators pēc tiesas (tiesneša) ierosinājuma, tiesvedību uz mediācijas laiku apturot. Tiesas ieteikta mediācija atzīstama par sākotnējo un primāro modeli

efektīvas tiesvedības un mediācijas sasaistes (mijiedarbības) nodrošināšanā. Likums paredz, ka mediāciju domstarpību risināšanai var izmantot ārpustiesas procesā, kā arī tiesvedības procesā jebkurā tiesību nozarē, ja speciālās tiesību normas nenosaka citādi.

Ieviešot tiesas ieteiktās mediācijas modeli, tiek paredzēts, ka, izskatot lietu, tiesnesim būs pienākums ieteikt lietas dalībniekiem izvēlēties mediāciju strīda risināšanai. Minētajā gadījumā tiesnesim būtu nepieciešamas speciālas zināšanas, lai izvērtētu konkrētā strīda iespējamību izskatīt mediācijas ceļā, proti, atpazīt mediācijas gadījumu. Tādēļ būtu nepieciešams apmācīt tiesnešus par mediācijas būtību, par to, kā pusēm ieteikt izmantot mediāciju, kā atpazīt mediācijas gadījumus, kā arī kā izmantot mediācijas metodes tiesvedībā, piemēram, samierinot puses.

Lai saskaņā ar koncepciju "Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā"¹⁰ nodrošinātu nākamo mediācijas modeļu ieviešanu – tiesas mediācijas (tiesas procesa ietvaros veic tiesas mediators (tiesnesis, tiesas darbinieks vai cits subjekts), ja mediāciju veic tiesnesis, tas neskata attiecīgo lietu pēc būtības) un integrētās mediācijas (tiesa tiesvedības procesā mēģina rast iespēju pušu sadarbībai, izmantojot un savstarpēji kombinējot tiesvedības procesa un mediācijas procesa iezīmes), nepieciešams apzināt pastāvošo modeļu darbības efektivitāti. Tādēļ būtu nepieciešams veikt pētījumu par tiesas ieteiktas mediācijas modeļa darbību no pieņemšanas brīža.

Modernā domstarpību risināšanas sistēmā tādi ADR veidi kā mediācija, samierināšana un šķīrējtiesa atzīstami par tikpat patstāvīgiem kā tiesvedības process, kas Latvijā pašlaik ir visvairāk izmantotais domstarpību risināšanas veids. Attiecībā uz konstatētajām ADR veidu izmantošanas priekšrocībām jāņem vērā, ka efektīva ADR veidu izmantošana atslogo tiesu sistēmu, samazinot lietu izskatīšanas ilgumu tiesās.

Latvijā darbojas tīrās mediācijas modelis jeb mediācija, kas tiek veikta ārpus tiesvedības procesa. Minētais modelis nav reglamentēts ārējos normatīvajos aktos.

Ieviešot Mediācijas likumu un tiesas ieteiktās mediācijas modeli, tiesnešiem būs nepieciešams apgūt jaunas zināšanas un prasmes, lai izvērtētu konkrētā strīda iespējamību izskatīt mediācijas ceļā, proti, atpazīt mediācijas gadījumu. Tādējādi būtu nepieciešams apmācīt tiesnešus par mediācijas būtību, par to, kā pusēm ieteikt izmantot mediāciju, kā atpazīt mediācijas gadījumus, kā arī kā izmantot mediācijas metodes tiesvedībā, piemēram, samierinot puses.

3.2. Šķīrējtiesas

Šķīrējtiesa ir alternatīva strīdu risināšanai likumā "Par tiesu varu" norādītajās valsts tiesu iestādēs, un nav valsts tiesu sistēmas sastāvdaļa. Tieslietu ministrija, lai celtu sabiedrības uzticību šķīrējtiesas institūtam kā alternatīvai valsts tiesām strīdu izšķiršanā, ir izstrādājusi likumprojektu "Šķīrējtiesu likums" un likumprojektu "Grozījumi Civilprocesa likumā", kuri 2013.gada 31.janvārī tika izsludināti Valsts sekretāru sanāksmē, bet 2013.gada 12.novembrī apstiprināti Ministru kabinetā. 2014.gada 11.septembrī likumprojekti apstiprināti

trešajā lasījumā un 2014.gada 1.oktobrī Valsts prezidents izsludināja Šķīrējtiesu likumu un likumu "Grozījumi Civilprocesa likumā". Izstrādājot minētos likumprojektus, šķīrējtiesas process iespēju robežās pielāgots ANO 1985.gada 21.jūnija UNCITRAL Starptautiskās komercšķīrējtiesas Parauglikumam un 1985.gada 10.jūnija Ņujorkas Konvencijai par ārvalstu šķīrējtiesu nolēmumu atzīšanu un izpildīšanu.

Attiecībā uz šķīrējtiesas nolēmuma izpildi Satversmes tiesa¹¹ ir atzinusi, ka, izsniedzot izpildu rakstu, valsts (caur vispārējās jurisdikcijas tiesām) kļūst atbildīga par šķīrējtiesas procesā notikušiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Satversmes tiesa arī secinājusi, ka, "lai arī Eiropas Padomes institūcijas savā praksē nav nodalījušas labprātīgi ierobežojamās un neierobežojamās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 6.pantā garantētās tiesības, tiesību zinātnē secināts, ka pie otrās grupas pieder vismaz tiesības uz pušu līdztiesību, tiesas neatkarību un iespēju tikt uzklautam, kā arī tiesības uz objektīvu tiesu" (9.1.apakšpunkts). Līdz ar to uz šķīrējtiesas procesu ir attiecināmas Satversmes tiesas spriedumā konstatētās neierobežojamās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 6.pantā garantētās tiesības. Tāpat Satversmes tiesa ir norādījusi, ka valstij ir pienākums, pirmkārt, nodrošināt līdzekļus aizsardzībai pret procesuālo tiesību pārkāpumiem šķīrējtiesas procesā un, otrkārt, neatzīt prettiesiska šķīrējtiesas procesa rezultātu.

Ievērojot to, ka šķīrējtiesas process ir viena no alternatīvajām strīdu izšķiršanas metodēm, kas var būtiski atslogot vispārējās jurisdikcijas tiesas, nepieciešams stiprināt gan šķīrējtiesnešu zināšanas, lai celtu sabiedrības uzticību šim strīdu risināšanas veidam, gan vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešu zināšanas, tādējādi atslogojot vispārējās jurisdikcijas tiesas un efektīvāk izmantojot pieejamos strīdu risināšanas iespējas.

Ņemot vērā Satversmes tiesas secinājumus par valsts atbildību par šķīrējtiesu pieņemtu spriedumu atzīšanu un nodošanu piespiedu izpildei, ir nepieciešamas vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešu zināšanu stiprināšana par šķīrējtiesas procesu, it sevišķi attiecībā uz izpildrakstu izsniegšanu un tiesas kontroli pār šķīrējtiesas pieņemtu spriedumu. Tas veicinātu gan uzticību šķīrējtiesām (šķīrējtiesas, kuras nolēmumi kādu pārkāpumu dēļ netiks bieži atzīti, zaudēs reputāciju un tādējādi arī klientus), gan vispārējās jurisdikcijas tiesām un persona varētu paļauties uz to, ka pat gadījumā, ja šķīrējtiesas procesā ir pieļauti pārkāpumi, šāds spriedums netiks atzīts no valsts tiesu puses un nebūs izpildāms. Tāpat būtu stiprināma arī šķīrējtiesnešu kompetence, lai vairotu sabiedrības uzticību šķīrējtiesām kā alternatīvam strīdu izšķiršanas mehānismam.

Problēmu formulējums:

– pašlaik tiesas procesa ierosināšana sabiedrībā tiek uzskatīta par vienīgo pietiekami efektīvo tiesību aizsardzības līdzekli. Citi domstarpību risināšanas veidi, kas vērsti uz vienošanās panākšanu, Latvijā šobrīd netiek pietiekami plaši un efektīvi izmantoti;

– tiesnešu un tiesu darbinieku izpratne par mediāciju, tās piemērotību dažādu konfliktu risināšanai un mediācijas procesa norisi ir balstīta uz fragmentārām apmācībām, kas nav pietiekamas;

– tiesnešu zināšanas par šķīrējtiesas procesu ir svarīgas, lai celtu sabiedrības uzticību gan šķīrējtiesām kā alternatīvam strīdu risināšanas veidam, gan vispārējās jurisdikcijas tiesām kā kontroles mehānismam pār šķīrējtiesu pieņemtajiem spriedumiem, izsniedzot izpildrakstu, tādējādi atslogojot vispārējās jurisdikcijas tiesas.

IV RĪCĪBAS VIRZIENA "UZ IZVĒRTĒJUMU BALSTĪTA POLITIKAS ĪSTENOŠANA UN CILVĒKRESURSU ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANA" ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

Ar grozījumiem likumā "Par tiesu varu" ir ieviesti vairāki mehānismi tiesas darba organizatoriskās vadības uzlabošanai. Ar minētajiem grozījumiem ir papildināts tiesas priekšsēdētāju pilnvaru apjoms. Lai minētos pienākumus tiesas priekšsēdētāji varētu veikt, papildu apmācībām nepieciešami arī izvērtējumi. Šobrīd Latvijā nepastāv tiesu iestāžu kvalitātes vadība, un šādā aspektā tiesas kā iestādes darbība netiek vērtēta. Lai uzlabotu tiesu iestāžu darbību un pārvaldību, būtu nepieciešams veikt pētījumu par tiesu kvalitātes vadības sistēmām ES valstīs ar ieteikumu par Latvijas tiesu sistēmas organizācijas piemērotāko kvalitātes vadības sistēmas modeli. Tāpat ievērojot, ka minētie grozījumi likumā "Par tiesu varu" ir stājušies spēkā tikai 2013.gada 1.septembrī, pēc kāda laika būtu veicams ieviesto grozījumu *ex-post* izvērtējums, vienlaikus ar labās prakses apkopojumu (pētījumu) par citās ES dalībvalstu tiesu iestāžu organizatorisko vadību. Pētījuma ietvaros varētu arī tikt izteikti priekšlikumi un ieteikumi, lai precizētu tiesas priekšsēdētāja pilnvaras, lai nodrošinātu labākās prakses tiesas darba organizatoriskajā vadībā pārņemšanu arī Latvijā.

Saskaņā ar Satversmi tiesnešus Latvijā ieceļ amatā uz mūžu un tiesnesis ir neatceļams, izņemot likumā noteiktos gadījumus. Tādējādi tiesnešu skaits Latvijā ir samērā fiksēts, neatkarīgi no lietu skaita pieauguma vai samazināšanās tendencēm. Šis ir viens no iemesliem, kādēļ no 2009.gada veidojās liels neizskatīto lietu skaits (lietu atlikums), jo tiesās tika iesniegts līdz pat 2,4 reizēm vairāk lietu, nekā iepriekšējos gados, bet tiesnešu skaits tiesās palika nemainīgs. Ņemot vērā citu valstu pieredzi, būtu nepieciešams izvērtējums par iespējām Latvijā ieviest jaunāko tiesnešu, terminēto (īslaicīgo) tiesnešu vai daļēja laika tiesnešu institūtu. Šāds pētījums ir nepieciešams, lai tiktu radīts pamats politikas plānošanai tiesu varas turpmākai attīstībai, attīstot tiesu lietu izskatīšanas kārtību (sistēmu), kas ir spējīga ātrāk un elastīgāk pielāgoties tiesu lietu skaita izmaiņām, ieviešot terminēta tiesneša institūtu.

Latvijas kā nelielas valsts administratīvā kapacitāte vairākos jautājumos ir ierobežota ar pieejamo cilvēkresursu skaitu. Tas attiecas arī uz politikas plānošanai nepieciešamo pētījumu un izvērtējumu veikšanu. Lai stiprinātu administratīvo kapacitāti, būtu veicami vairāki pētījumi, kuru mērķis būtu radīt pamatu turpmākai politikas plānošanai tiesu varas attīstības jomā, ņemot vērā gan citu valstu pieredzi, gan Latvijas neseno pieredzi ekonomiskās lejupslīdes laikā. Šādi pētījumi būtu veicami par uzkrājumā esošo lietu (civillietu, krimināllietu un administratīvo lietu) ātrākas (ārpuskārtas) izskatīšanas iespējām, citu valstu efektīvākās prakses apkopšanu uzkrājumā esošo lietu samazināšanā un praktisku ieteikumu un priekšlikumu izstrāde par: 1) kā samazināt esošo lietu uzkrājumu; 2) kā preventīvi novērst atlikumā esošo lietu veidošanos nākotnē; par procesuālo likumu vienkāršošanas un efektīvizēšanas iespējām. Ieteikumu un priekšlikumu izstrāde procesuālo likumu efektivitātes uzlabošanai; par tiesu darbinieku (tiesnešu palīgu) kompetences palielināšanu, lai samazinātu tiesnešu noslodzi (citu ES dalībvalstu prakses un pieredzes izvērtējums, konstitucionalitātes izvērtējums, ieteikumu un rekomendāciju izstrāde).

Kā minēts Plāna sadaļā par alternatīvo strīdu izšķiršanu, pašlaik noris normatīvajos aktos reglamentēta mediācijas procesa ieviešana Latvijā. Lai šo strīdu izskatīšanas mehānismu kā alternatīvu tiesvedības procesam attīstītu arī vēlāk, būtu nepieciešams veikt *ex-post* likuma darbības izvērtējumu, lai identificētu iespējas efektīvizēt mediācijas procesu un tā izmantošanas iespējas, tādējādi atslogojot tiesas no strīdu izskatīšanas, kurus var atrisināt mediācijas ceļā. Analogiski tas attiektos arī uz citiem alternatīvajiem strīdu izskatīšanas mehānismiem, piemēram, šķīrējtiesām (piemēram, pētījums par alternatīvo strīdu izšķiršanas efektīvizēšanas iespējām. Ieteikumu un priekšlikumu izstrāde nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos un/vai tiesu prakses izmaiņās).

Tāpat jau ir apzināti vairāki tiesnešu ieteikti pētījumi jautājumos, kas ir aktuāli tiesnešiem: pētījums par ECT praksi jautājumā par nosakāmo atlīdzinājuma apmēru; pētījums par Tieslietu padomes kapacitātes stiprināšanu; pētījums par tiesu ekspertīžu izmantošanu tiesvedībā; tiesu prakses pētījumu un apkopojumu konkrētās jomās sagatavošana, publicēšana un izplatīšana (piemēram, konkurences tiesību jomā, maksātspējas, vides aizsardzības, būvniecības, un citās jomās).

Tiesas kā pakalpojumu sniedzēja darbībai ir jābūt pēc iespējas ērtākai un vienkāršākai ikvienam tiesas klientam. Arī iesniedzamo dokumentu skaita samazināšana un pakalpojumu sniegšanas veidu dažādošana veicina gan piekļuvi tiesai, gan samazina administratīvo slogu privātpersonām. Latvijas un Šveices sadarbības programmas individuālā projekta "Tiesu modernizācija Latvijā" Nr.CH01 ietvaros TA noslēdza līgumu "Par tiesvedības procesu izvērtēšanu un efektivitātes uzlabošanu". Projekta ietvaros tika raksturota esošā situācija tiesās un sniegti detalizēti pārskati par tiesvedības organizatorisko procesu izpildi tajās, kā arī sniegti pilnveidošanas priekšlikumi tiesvedības procesu optimizācijai. Darba uzdevuma izpildē tika veikta padziļināta tiesvedības procesu analīze, analizētas procesu izpildes atšķirības starp dažādām viena veida tiesām, kā arī izstrādāti optimizācijas priekšlikumi, lai tie sekmētu arī pamatnostādnēs noteikto uzdevumu izpildi un mērķu sasniegšanu. Projekta ietvaros tika sniegti priekšlikumi tiesvedības organizatorisko procesu attīstībai un priekšlikumi normatīvā regulējuma izmaiņām, nodrošinot efektīvāku tiesvedības procesa realizāciju un priekšlikumi tiesvedības organizatorisko procesu elektronizācijai, elektroniskās pārvaldes attīstībai – datu apmaiņas elektronizācija saziņā starp iedzīvotājiem un tiesu sistēmu, kā arī informācijas par tiesvedības procesiem pieejamības veicināšana. Projekta secinājumu var raksturot kā ieteikumu par elektronisko dokumentu ieviešanu tiesvedības procesā. Ievērojot minēto, TM pašlaik strādā pie grozījumiem normatīvajos aktos, lai ieviestu elektronisko dokumentu apriti. Vienlaikus pašlaik ir identificēti arī vairāki riski, kas saistīti ar administratīvā sloga palielināšanos tiesām. Līdz ar to, pēc elektronisko dokumentu ieviešanas tiesvedības procesā, būtu veikams *ex-post* novērtējums un izvērtējums par to, kā optimizēt lietu (dokumentu) plūsmu tiesā, lai efektīvizētu dokumentu apriti, samazinot administratīvo slogu gan tiesas klientiem, gan tiesām).

Tāpat norādāms, ka atbilstoši socioloģiskās aptaujas "Attieksme pret tiesām un tiesu modernizāciju, Latvijas iedzīvotāju aptauja" datiem¹², tiesu darbam pilnībā vai daļēji uzticas 35% respondentu. Sabiedrības attieksmi pret tiesu sistēmu veido ne tikai tiesas un tiesneši, bet lielā mērā arī citu tiesvedības procesā iesaistīto amatpersonu darbība un attieksme – secināts pētījumā par tiesu uzticamību un korupcijas uztveri tiesu darbībā. Sabiedrības uztverē ar tiesas darbu saistās ne tikai tiesnešu un tiesas darbinieku, bet arī to amatpersonu, kas nepieder pie tiesām – policista, izmeklētāja, prokurora, advokāta un tiesu izpildītāja, darbs, un negatīva pieredze

saistībā ar to darbībā nereti veido arī skeptisko attieksmi pret tiesām.

Informējam, ka 2013.gadā tika veikts pētījums "Tiesu uzticamība un korupcijas uztvere tiesu darbībā Latvijā"¹³, kurā secināts, ka tiesnešu kompetence – gan reālā, gan uztvertā, ir būtisks faktors tiesu uzticamības veicināšanai. Tiesnešu mācību centram būtu ieteicams sekot līdzi tam, kādas kompetences tiesnešiem būtu nepieciešams attīstīt un piedāvāt atbilstošus mācību kursus. Mācību kursā par tiesneša lomu un ētiku būtu jāiekļauj jautājumi par sabiedrības uzticēšanos tiesām – kādi faktori to veido un kā to var veicināt. Gan no intervijām, gan no masu saziņas līdzekļu satura analīzes izriet, ka tiesu sistēmas darbinieki nav vienaldzīgi pret tiesas reputācijas un uzticēšanās jautājumiem, tāpēc ir vērts papildināt kursa saturu, piemēram, ar pētījumu par uzticēšanos tiesām atziņām.

Pētījumā "Administratīvā procesa likuma ieviešanas ietekmes izvērtējums un efektīvizēšanas priekšlikumi" ierosināts izveidot jaunākā tiesneša amatu, tādējādi nodrošinot savlaicīgu, kvalitatīvu cilvēkresursu sagatavošanu tiesneša amata pienākumu pildīšanai, mazinot pastāvīgo tiesnešu noslodzi, kā arī nodrošinot izaugsmes iespēja tiesnešu palīgiem un secīga darbība tiesneša amata iegūšanai. Tāpat ierosināts paplašināt tiesneša palīga funkcijas, izvērtējot lēmuma veidus un jautājumus, kurus var izlemt persona, kas nav tiesnesis. Pētījumā arī ierosināts aktīvāk veikt tiesu prakses apkopojumus (apskati), kuros citstarp tiek analizēti arī nepārsūdzamie Administratīvās rajona tiesas lēmumi. Šajos apskatos tiek norādīts uz lēmumiem, kas maina pastāvošo praksi un tiek analizēta šo lēmumu kvalitāte. Ar šo apkopojumu palīdzību tiesnešiem un tiesu darbiniekiem apkopojošas analīzes veidā tiek sniegta informācija par tiesu prakses Administratīvā procesa likuma ieviešanas ietekmes izvērtējums un efektīvizēšanas priekšlikumu izstrāde.

Pētījumā arī īpaši uzsvērtā tiesnešu tālākizglītības ietekme uz tiesu prakse vienvērdīguma nodrošināšanu. Šobrīd tiesnešu mācību ietekme uz vienvērdīgas tiesu prakses veidošanu (salīdzinot ar iepriekš minētajiem mehānismiem) ir mazāk efektīva. Tam par pamatu ir apstākļi, ka šobrīd tiesnešu mācības reti tiek rīkotas par tiem jautājumiem un tām lietu kategorijām, kuras tiek izskatītas tikai vienā tiesu instancē.

Plāns ietver norādi uz nepieciešamiem izvērtējumiem (pētījumiem) cilvēkresursu kapacitātes celšanai, jo izvērtējumu (pētījumu) esamība ir būtisks priekšnosacījums konsekventas un efektīvas valsts politikas veidošanā cilvēkresursu kapacitātes celšanai.

Lai stiprinātu administratīvo kapacitāti, būtu veicami vairāki pētījumi, kuru mērķis būtu radīt pamatu turpmākai politikas plānošanai tiesu varas attīstības jomā, ņemot vērā gan citu valstu pieredzi.

Pēc elektronisko dokumentu ieviešanas tiesvedības procesā, būtu veicams *ex-post* novērtējums un izvērtējums par to, kā optimizēt lietu (dokumentu) plūsmu tiesā, lai efektīvizētu dokumentu apriti, samazinot administratīvo slogu gan tiesas klientiem, gan tiesām).

Lai nodrošinātu tiesnešu noslodzes samazināšanu, nepieciešams izvērtējums par iespējām Latvijā ieviest jaunāko tiesnešu, terminēto (īslaicīgo) tiesnešu vai daļēja laika tiesnešu institūtu.

Kā minēts Plāna sadaļā par alternatīvo strīdu izšķiršanu, pašlaik noris normatīvajos aktos reglamentēta mediācijas procesa ieviešana Latvijā. Lai saskaņā ar koncepciju "Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā" nodrošinātu nākamo mediācijas modeļu ieviešanu – tiesas mediācijas (tiesas procesa ietvaros veic tiesas mediators (tiesnesis, tiesas darbinieks vai cits subjekts); ja mediāciju veic tiesnesis, tas neskata attiecīgo lietu pēc būtības) un integrētās mediācijas (tiesa tiesvedības procesā mēģina rast iespēju pušu sadarbībai, izmantojot un savstarpēji kombinējot tiesvedības procesa un mediācijas procesa iezīmes), nepieciešams apzināt pastāvošo modeļu darbības efektivitāti. Tādējādi būtu nepieciešams veikt pētījumu par tiesas ieteiktas mediācijas modeļa darbību no pieņemšanas brīža.

Tāpat jau ir apzināti vairāki tiesnešu ieteikti pētījumi jautājumos, kas ir aktuāli tiesnešiem: pētījums par ECT praksi jautājumā par nosakāmo atlīdzinājuma apmēru; pētījums par Tieslietu padomes kapacitātes stiprināšanu; pētījums par tiesu ekspertīžu izmantošanu tiesvedībā; tiesu prakses pētījumu un apkopojumu konkrētās jomās sagatavošana, publicēšana un izplatīšana (piemēram, konkurences tiesību jomā, maksātspējas, vides aizsardzības, būvniecības un citās jomās).

Tiesas kā pakalpojumu sniedzēja darbībai ir jābūt pēc iespējas ērtākai un vienkāršākai ikvienam tiesas klientam, tāpēc būtu nepieciešams veikt pētījumu par sabiedrības apmierinātību un uzticību tiesu darbam.

Detalizētas pētījumu (izvērtējumu) tēmas tiks identificētas, ņemot vērā iesaistīto pušu vajadzību izvērtējumu – gan tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku ieteiktās izvērtējumu (pētījumu) tēmas, politikas veidotāju ieteikumi, kā arī ieinteresētās sabiedrības, tajā skaitā uzņēmēju ieteikumi jomām (tēmām), par kurām būtu veicami izvērtējumi (pētījumi). Tēmu apstiprināšanai būs nepieciešams saņemt Tieslietu padomes atbalstu.

Problēmu formulējums:

– Latvijā šobrīd nav pietiekami veikti socioloģiskie pētījumi dažādās ar tiesas darbu un sabiedrības uzticības tiesai jomās, lai veicinātu tiesas kā pakalpojumu sniedzēja darbības ērtumu un vienkāršumu ikvienam tiesas klientam. Arī iesniedzamo dokumentu skaita samazināšana un pakalpojumu sniegšanas veidu dažādošana veicina gan piekļuvi tiesai, gan samazina administratīvo slogu privātpersonām;

– iepriekš veiktajos pētījumos novērojams fragmentārisms attiecībā uz kāda konkrēta viena vai atsevišķu dažu jautājumu noskaidrošanu, kā rezultātā bieži vien veiktie grozījumi normatīvajos aktos ir bez visaptveroša *ex-ante* novērtējuma, ko varētu sniegt pētījums, kā arī pamatā netiek veikts *ex-post* novērtējums, kurā varētu secināt ieviesto grozījumu efektivitāti.

¹ ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/csr2014_latvia_lv.pdf (skatīts 07.01.2015.)

² www.esfondi.lv/upload/14-20_gads/FMPlans_181213_Partn_lig_2.pdf (skatīts 30.04.2014.)

³ Skatīt: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:299:0001:01:lv:HTML>

⁴ Skatīt: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_communication_en.pdf

⁵ VP 2013.gada 23.septembra iekšējie noteikumi Nr.14 "Kārtība, kādā organizē amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm profesionālās izglītības ieguvī un profesionālo pilnveidi, profesionālās mācības dienesta vietās un sākotnējās profesionālās mācības".

⁶ Visu valsts īstenoto publisko pakalpojumu izvērtēšanas un klasifikācijas rezultāti. LR Tieslietu ministrijas pakalpojumi. Rīga, 2012. 30.–42.lpp. Skatīt: http://www.varam.gov.lv/lat/fondi/ESper07_13/15120/?doc=15503

⁷ www.knab.gov.lv/.../free/grecosecond_rc-iii201213e_final_latvia_lv.pdf (skatīts 09.09.2014.)

⁸ Sorosa fonda "Latvija" finansējums

⁹ at.gov.lv/files/uploads/files/2...tiesu/.../strategija2014_2016.-gala.doc (skatīts 08.04.2014.)

¹⁰ Atbalstīta Ministru kabinetā 2009.gada 17.februārī.

¹¹ Satversmes tiesas 2005.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr.2004-10-01.

¹² Latvijas – Šveices sadarbības programmas individuālā projekta "Tiesu modernizācija Latvijā" ietvaros no 2012.gada 9.septembra – 2012.gada 21.septembrim veiktas socioloģiskās aptaujas "Attieksme pret tiesām un tiesu modernizāciju. Latvijas iedzīvotāju aptauja" dati, kuru veica pētījumu centrs SKDS. Informācija par aptauju pieejama: http://www.ta.gov.lv/UserFiles/skds_prezentcija_09_10_2012.pdf.

¹³ at.gov.lv/files/uploads/files/9.../Korupcijas%20petijums-LU.doc

Tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs

APMĀCĪBU ORGANIZĀCIJA

(Plāna pielikums MK 27.08.2015. rīkojuma Nr. 463 redakcijā, kas grozīta ar MK 07.02.2017. rīkojumu Nr. 55)

1. APMĀCĪBU VAJADŽĪBU APZINĀŠANA

Mūžizglītība ir atzīstama par būtisku mērķtiecīgas un ilgtspējīgas izaugsmes nodrošināšanā. Mūžizglītības pasākumi ir īstenojami sistemātiski, nevis periodiski. Sistemātiskas apmācību stratēģijas īstenošana attiecībā uz tiesu varu, tai piederīgajām profesijām un tiesībaizsardzības iestādēm līdz šim nav bijusi iespējama ierobežoto valsts budžeta līdzekļu un līdz ar to ierobežotā apmācību piedāvājuma dēļ.

Vajadzību apzināšana ir nozīmīgs elements apmācību stratēģijas īstenošanā un tās mērķu sasniegšanā. Pastāv dažādas metodes apmācību vajadzību apzināšanai, piemēram, novērošana, intervijas, aptaujas, funkciju analīze u. c. Izstrādājot plānu, kā arī sagatavojot projekta pieteikumu, izmantotas vairākas no minētajām metodēm, lai gūtu visaptverošu priekšstatu par apmācību vajadzībām.

Tika ņemta vērā Latvijas Tiesnešu mācību centra sniegtā informācija, kas balstīta uz centra ekspertu un lektoru novērojumiem par apmācību vajadzībām, vadot lekcijas un seminārus tiesnešu, tiesu darbinieku, kā arī tiesu varai piederīgo profesiju mērķauditorijās. Latvijas Tiesnešu mācību centrā ir izveidota Mācību programmu darba grupa, kurai ir četras apakšgrupas – krimināltiesību, civiltiesību, administratīvo tiesību un starptautisko tiesību apakšgrupa. Katru gadu apmācību programma tiek sastādīta no jauna. Izstrādājot apmācību programmu, apmācību tēmas tiek iegūtas no visu iepriekšējā un kārtējā gada semināru novērtējumos ieteiktajām tēmām; tiesnešu un tiesu darbinieku elektroniskajās aptaujas anketās norādītajām tēmām; Tieslietu ministrijas un Tiesu administrācijas ieteikumiem par semināru tēmām; citu iestāžu ieteikumiem, kuri saņemti vēstuļu veidā vai par kuriem kārtējā mācību gadā iestādes izteikušas ierosinājumus; Mācību programmu darba grupas ekspertu ieteikumiem; Latvijas Tiesnešu mācību programmu vadītāju komentāriem par saņemtajām semināru dalībnieku atsauksmēm un lektoru vērtējumu; normatīvo aktu grozījumiem; tiesu prakses; projektiem.

Ņemot vērā finanšu resursus, tēmu, kuras vajadzētu ietvert katra gada apmācību programmā, ir daudz vairāk nekā reālo iespēju tās īstenot. Plānā iekļautās konkrētās apmācību tēmas ir tikušas identificētas jau iepriekšējo gadu apmācību programmu sagatavošanas procesā, bet finanšu resursu trūkuma dēļ tās līdz šim nav īstenotas.

Tika intervēti tiesu varai piederīgo profesiju pārstāvji un politikas veidotāji tieslietu nozarē, notika konsultācijas ar Tieslietu padomi, kas saskaņā ar likumu "Par tiesu varu" ir koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu darba organizācijas pilnveidošanā. Tika analizēti arī mērķauditoriju amata pienākumi, identificētas to kvalitatīvai izpildei nepieciešamās prasmes un iemaņas. Būtisks apmācību vajadzību apzināšanas rīks ir visu iesaistīto institūciju aptauja. Aptauju veica Tiesu administrācija kā potenciālā projekta ieviešēja, aptaujājot partnerinstitūcijas – Valsts tiesu ekspertīžu biroju, Ģenerālprokuratūru, Iekšlietu ministriju un Augstāko tiesu – par apmācību un izvērtējuma nepieciešamību, lūdzot norādīt apmācību jomas, tēmas, nepieciešamo nodarbību un potenciālo apmācāmo dalībnieku skaitu. Aptauja minētajām iestādēm tika nosūtīta 2015. gada 9. martā, un atbilžu iesniegšanas termiņš tika noteikts 2015. gada 31. marts. Saistībā ar rajona (pilsētu) tiesu, apgabaltiesu, administratīvo tiesu tiesnešu un tiesu darbinieku apmācību vajadzībām tika apzināts Latvijas Tiesnešu mācību centrs. Aptauja par starpdisciplināro apmācību nepieciešamību tika nosūtīta arī Latvijas zvērinātu tiesu izpildītāju padomei, Latvijas zvērinātu advokātu padomei, Latvijas zvērinātu notāru padomei, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam, Maksātnespējas administrācijai, Mediācijas padomei un Valsts ieņēmumu dienestam, lūdzot norādīt apmācību jomas, tēmas, nepieciešamo nodarbību un potenciālo apmācāmo dalībnieku skaitu. Aptauja minētajām iestādēm tika nosūtīta 2015. gada 9. martā, un atbilžu iesniegšanas termiņš tika noteikts 2015. gada 10. aprīlis. Tieslietu ministrija un Tiesu administrācija 2015. gada 3. jūlijā organizēja sanāksmi ar Latvijas Komerčbanku asociācijas, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Lielo pilsētu asociācijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras un Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvjiem. Minētajā sanāksmē nevalstisko organizāciju pārstāvji tika iepazīstināti ar plānotā projekta mērķiem, aktivitātēm un sasniegtajiem rezultātiem. Sanāksmē piedalījās visu aicināto institūciju pārstāvji, izņemot Tirdzniecības un rūpniecības kameras pārstāvi. Aicināto nevalstisko organizāciju pārstāvji atzinīgi novērtēja Ministru kabinetā 2015. gada 9. martā apstiprināto Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plānu 2015.–2020. gadam (turpmāk – plāns) un norādīja, ka arī apmācībās labprāt piedalītos kāds no nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un ka plānotā projekta ietvaros būtu nepieciešams pilnveidot anonimizēto tiesu nolēmumu datubāzi, kurā sabiedrībai ir pieejami visi anonimizētie tiesu nolēmumi, kas radītu priekšstatu par apmācību rezultātu sasniegšanu.

Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku apmācību vajadzību saraksts pa apmācību tēmu grupām (nozarēm)

Joma/nozare	Institūcija	Mērķa grupa
Krimināltiesības	Ģenerālprokuratūra	Prokurori
	Iekšlietu ministrija	Izmeklētāji
	Tiesu iestādes*	Tiesneši un iestāžu darbinieki
	Valsts tiesu ekspertīžu birojs	Tiesu eksperti
Starptautiskās tiesības	Tiesu iestādes	Tiesneši un iestāžu darbinieki
	Ģenerālprokuratūra	Prokurori
	Iekšlietu ministrija	Izmeklētāji

Civiltiesības	Interpretētājam	Interpretētājam
	Tiesu iestādes	Tiesneši
	Valsts tiesu ekspertīžu birojs	Tiesu eksperti
Svešvalodas	Tiesu iestādes	Tiesneši un iestāžu darbinieki
	Ģenerālprokuratūra	Prokurori un darbinieki
	Valsts tiesu ekspertīžu birojs	Tiesu eksperti
Vides tiesības	Iekšlietu ministrija	Izmeklētāji
	Tiesu iestādes	Tiesneši un iestāžu darbinieki
Administratīvās tiesības	Tiesu iestādes	Tiesneši un iestāžu darbinieki
Prasmju attīstības apmācības (piemēram, saskarsme ar plašsaziņas līdzekļiem, vadības prasmes, publiskās uzstāšanās prasmes)	Tiesu iestādes	Tiesneši un iestāžu darbinieki
	Ģenerālprokuratūra	Prokurori
	Iekšlietu ministrija	Izmeklētāji
Informācijas tehnoloģiju prasmju apmācības	Ģenerālprokuratūra	Prokurori un darbinieki
	Tiesu iestādes	Tiesneši un iestāžu darbinieki

* Augstākās tiesas tiesneši, rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu tiesneši un tiesu darbinieki, politikas veidotāju un projektu ieviešēju institūciju pārstāji.

Tēmu detalizēšanai un prioritāšu priekšlikumu izstrādei ir izveidota starpinstitūciju darba grupa, kurā ietverti visu iesaistīto institūciju pārstāji. Tēmas un to prioritātes tiek vērtētas, pamatojoties uz šādiem kritērijiem:

- 1) objektīvā nepieciešamība (vai tēmas uztur, attīsta un pilnveido darbam nepieciešamās zināšanas, prasmes un iemaņas);
- 2) samērīgums (līdzsvars starp dažādu tiesību nozaru semināriem, līdzsvars starp nacionālajām un Eiropas Savienības un starptautiskajām tiesību normām, kā arī līdzsvars starp prasmju un juridiskajiem semināriem);
- 3) tēmas lietderīgums (tiek ņemts vērā, vai par šo tematu jau nesenā pagātnē nav bijušas mācības, kā arī tiek vērtēts, vai paredzētās tēmas ir nepieciešamas tiešo funkciju veikšanai);
- 4) tēmas aktualitāte (vai par konkrēto tematu ir pieņemti jauni nacionālie, starptautiskie vai ES normatīvie akti, vai ir izdarīti būtiski grozījumi normatīvajos aktos).

Norādāms, ka apmācību vajadzību monitorēšana ir plānota kā viena no būtiskām projekta īstenošanas aktivitātēm, jo apmācību

vajadzības nav konstants lielums – tās ir atkarīgas no dažādiem faktoriem (piemēram, Eiropas Savienības vai nacionālo tiesību institūtu un normu izmaiņas). Līdz ar to apmācību vajadzības monitorējamās sistemātiski projekta īstenošanas laikā, atbilstoši aktualizējot (papildinot, korigējot u. c.) apmācību vajadzības. Apmācību vajadzību monitorēšanas laikā detalizētas apmācību vajadzības tiks apzinātas institūciju ietvaros, lai nodrošinātu katrai grupai atbilstošu apmācību.

Ievērojot minēto, paskaidrojam, ka plāna projekta ietvaros tiks izmantota ne tikai jau radītā Latvijas Tiesnešu mācību centra Mācību programmu darba grupas izmantotā metodoloģija, bet minētajā darba grupā tiks veikts arī papildu darbs, nosakot apmācību un izvērtējumu vajadzību sarakstu sadarbībā ar plāna īstenošanas partneriem un Tieslietu padomi, lai sasniegtu plānā izvirzītos uzdevumus un risinātu konstatēto problemātiku.

Plānā kā viens no uzdevumiem ir noteikta apmācību programmu izstrāde. Apmācību programmas izstrāde ietver vairāku kompleksu darbību kopumu, tajā skaitā novērtējot esošo kompetenču līmeni konkrētajās grupās, kurām paredzēta starpdisciplināra jeb kopīga apmācība, identificējot starpdisciplināro semināru tēmas, apzinot piemērotākās apmācību formas un īstenošanas ilgumu un saskaņojot starpdisciplināro apmācību programmu ar regulāro apmācību programmu (gan satura, gan laika grafika ziņā). Apmācību programma attiecas uz konkrētu mērķauditoriju (piemēram, tiesneši un prokurori ar stāžu līdz trim gadiem) un ir izmantojama ilgtermiņā. Katras programmas ietvaros tiks iekļauti konkrētajam subjektam nepieciešamie apmācību pasākumi (semināri, lekcijas, starpdisciplinārie semināri, praktiskās nodarbības utt.).

Vēršam uzmanību uz to, ka mērķis ir izstrādāt tādas apmācību programmas, kuras nākotnē var izmantot ilgtermiņā. Tādēļ tās var būt balstītas uz jaunas pieejas izmantošanu, piemēram, izstrādājama un ieviešama e-mācību (*e-learning*) programma, kas Latvijā līdz šim nav īstenota.

2. STARPDISCIPLINĀRĀS APMĀCĪBAS

Plānā liels uzsvars likts uz starpdisciplināru apmācību principu. Starpdisciplinārās apmācības ir apmācību forma, kas ir izveidojama un pastāv paralēli katras profesijas regulārajām (specializētajām) mācībām. Starpdisciplinārās apmācības nevar aizstāt un aizvietot regulāras un specializētas katras profesijas mācības. Augsta profesionālās kompetences līmeņa sasniegšanai un uzturēšanai ir nepieciešamas gan atsevišķās/specifiskās katras profesijas apmācības, gan starpdisciplinārās apmācības. Piemēram, tiesnešu un prokuroru kopīgas apmācības par vienotu pieeju pierādījumu novērtēšanā un citiem jautājumiem nevar aizstāt prokuroru un tiesnešu specifiskos apmācību moduļus, kas saistīti ar attiecīgā institūta pamatfunkcijām – pirmstiesas izmeklēšanas uzraudzību un tiesas spriešanu. No minētā izriet, ka prokuroru apmācību stratēģija ir ņemama vērā, izstrādājot starpdisciplinārās apmācību programmas, kā to paredz plāns, attiecīgi nodrošinot, ka tās ir savstarpēji papildinošas un pēctecīgas.

Mācību vajadzību, tēmu un prioritāšu apzināšanai tiks izmantotas iepriekš aprakstītās metodes.

Lai īstenotu starpdisciplinārās apmācības, Tiesu administrācija projekta īstenošanas laikā nodrošinās visu nepieciešamo publisko

iepirkumu procedūru organizēšanu un kontroli saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma prasībām. Iepirkuma procedūras ietvaros tiks organizēta atsevišķa iepirkumu komisija, kura būs atbildīga par visas nepieciešamās dokumentācijas izstrādi, tajā skaitā iepirkuma nolikumu un tehnisko specifikāciju izstrādi. Iepirkumu komisijā tiks iesaistīti arī pārstāvji no projekta partnerinstitūcijām, kas nodrošinās attiecīgu uzdevumu iekļaušanu iepirkuma dokumentācijā saskaņā ar konkrētās jomas profesionāļu kompetences paaugstināšanas prasībām. Iepirkumu procedūru uzdevumu prasības tiks saskaņotas ar projekta laikā izveidoto projekta uzraudzības komiteju, kura būs augstākā lēmēj institūcija projekta ieviešanas laikā un kurā darbosies augsta līmeņa amatpersonas no Tiesu administrācijas, Tieslietu ministrijas un projekta sadarbības partneru institūcijām. Tiesu administrācija nodrošinās pakalpojumu uzraudzības izpildi un pakalpojuma sniedzējam nodrošinās visu nepieciešamo informāciju kvalitatīva un efektīva pakalpojuma sniegšanai.

3. INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA

Apmācību vajadzību, tēmu un to prioritāšu saraksts tiks saskaņots ar Tieslietu padomi. Tieslietu padomes sēdes ir atklātas – tas nodrošina iespēju ikvienai ieinteresētajai personai piedalīties un izteikt viedokli. Vienlaikus tā ir arī laba iespēja gan informēt plašsaziņas līdzekļus par plānotajām aktivitātēm, gan radīt iespēju plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem uzraudzīt lēmumu pieņemšanas procesu.

Lai nodrošinātu informācijas pieejamību par tiesu varas un tiesībsardzības darbinieku mācībām projekta laikā, informācija par mācībām, izstrādātās vadlīnijas, rokasgrāmatas u. tml. tiks publicētas Tiesu administrācijas tīmekļvietnē www.ta.gov.lv.

4. FINANSĒJUMS TIESU VARAS UN TIESĪBAIZSARDZĪBAS IESTĀŽU DARBINIEKU MĀCĪBĀM

Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku apmācību tēmas tiek apzinātas katru gadu, gatavojot apmācību programmas nākamajam gadam, tomēr finanšu resursu trūkuma dēļ visas apmācību vajadzības nekad nav iespējams īstenot, tādējādi uzkrājot neīstenoto apmācību sarakstu vairāku gadu garumā.

Valsts budžeta finansējums tiesnešu mācībām (tiesu budžeta bāzes izdevumos iekļautais finansējums līdzdarbības līgumam ar nodibinājumu "Latvijas Tiesnešu mācību centrs") 2014. gadā bija 178 289 *euro*, 2015. gadā ir 173 135 *euro*; Valsts policijai policijas darbinieku mācībām 2014. gadā bija 106 156 *euro*, bet 2015. gadā ir 102 522 *euro*. Valsts budžeta finansējums Valsts robežsardzei robežsargu mācībām 2014. gadā bija 72 307 *euro*, bet 2015. gadā ir 94 528 *euro*. Prokuroru mācībām 2015. gadam valsts budžeta finansējums plānots aptuveni 2014. gada izdevumu līmenī (2014. gadā tika izlietoti 27 749,56 *euro*), līdz ar to 2015. gadā mācībām plānoti 30 000 *euro*.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja budžetā atsevišķs finansējums darbinieku mācībām nav ticis plānots. Nepieciešamības gadījumā šiem izdevumiem ir tikuši atrasti līdzekļi no ekonomijas citu budžeta izdevumu pozīcijās. 2015. gadā Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja darbinieku apmācībām plānoti finanšu līdzekļi 80 402 *euro* apmērā (2016. gadā – 74 124 *euro*, 2017. gadā – 74 124 *euro*).

Plānā nostiprināts, ka tiks vērtēta iespēja piesaistīt vēl citus līdzekļus no Eiropas Komisijas īpašajām programmām, lai nodrošinātu apmācību īstenošanu par Eiropas Komisijas programmu gada programmās apstiprinātajām prioritārajām tēmām. Vēršam uzmanību, ka uzdevumi, kas tiks finansēti no Eiropas Komisijas programmu ietvaros apstiprinātu projektu līdzekļiem, nedublēsies un netiks finansēti no valsts budžeta vai Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem. Eiropas Komisijas īpašajās programmās pieejamie finanšu līdzekļi tiks izmantoti tiesībsardzības iestāžu darbinieku specifiskākām apmācībām (piemēram, tiesnešu mācībām patvēruma direktīvas piemērošanā), turklāt to būtība ir vērsta uz kopīgu Eiropas līmeņa jautājumu risināšanu, vairākām valstīm sadarbojoties. Konkrētā specifiskā mērķa ietvaros tiks stiprināta kapacitāte jautājumos, kas ir būtiski Latvijas kontekstā. Tieslietu ministrija nodrošinās, ka tiek skaidri veidota un noteikta demarkācija starp Eiropas Komisijas programmu ietvaros īstenotajiem projektiem un Eiropas Sociālā fonda īstenotajiem pasākumiem. Vienlaikus, ja Tieslietu ministrijas vai tās padotības iestāžu projekti Eiropas Komisijas programmu atklātajos konkursos nebūs atbalstīti, saskaņā ar plānā noteikto apmācību tēmu izvērtēšanas mehānismu tiks nodrošināts, ka tiesībsardzības iestāžu darbinieki saņem nepieciešamo apmācību tādā apjomā, kādā tas ir iespējams saskaņā ar specifiskā atbalsta mērķa nosacījumiem.

Atbilstoši plānā ietvertajam aktivitāšu plānojumam sākotnēji apzināto apmācību īstenošanai (tajā skaitā vadlīniju un rokasgrāmatu izstrādei) ir plānoti 6 892 100 *euro* (iekļaujot PVN). Vadlīnijas attiecībā uz tiesas spriešanu un ar to saistīto problemātiku būs vērstas uz tiesu un tiesībsardzības iestāžu veicamo pienākumu caurskatīšanu, vienkāršošanu un vienādošanu, veicinot ātrāku lietu izskatīšanu. Rokasgrāmatas par ECT praksi jautājumā par nosakāmo atlīdzinājuma apmēru, rokasgrāmatas izmeklētājiem, prokuroriem un tiesnešiem par tiesu ekspertīzes praksi, kā arī judikatūras un vienotās tiesu prakses apkopojumu (tajā skaitā par tiesvedības kvalitātes vadības sistēmu) izstrāde būs vērsta uz vienotas izpratnes veicināšanu konkrētās jomās. Vadlīniju izstrāde par efektīvu tiesneša amata kandidātu atlasīšanu tiks veikta, lai efektīvizētu tiesneša amata kandidātu amatā stāšanās procesu.

Finansējums personu stažēšanās nodrošināšanai plānots 540 000 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā ar nosacījumu, ka projekta īstenošanas laikā stažējas 20 personas, katra pusgada garumā. Projekta ieviešanas laikā ir paredzēts pilnveidot tehnisko infrastruktūru apmācību organizēšanai un nodrošināšanai 772 242 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā, tajā skaitā plānots aprīkot ar videokonferenču iekārtām vienu tiesu sēžu zāli sešās apgabaltiesās (Zemgales apgabaltiesā, Kurzemes apgabaltiesā, Vidzemes apgabaltiesā, Rīgas apgabaltiesā, Latgales apgabaltiesā, Administratīvajā apgabaltiesā), vienu telpu Ģenerālprokuratūrā un piecās tiesu apgabalu prokuratūrās, vienu tiesu sēžu zāli Augstākajā tiesā, vienu telpu Valsts policijā un piecās Valsts policijas reģionu pārvaldēs, lai nodrošinātu efektīvu tiesnešu, tiesu un tiesībsardzības iestāžu darbinieku apmācību organizēšanu katra tiesu apgabala ietvaros (nodrošinot attālinātas apmācības iespējas). Lai nodrošinātu apmācību pieejamību tiesu varas pārstāvjiem tiešsaistē, plānots iegādāties vienu videostraumēšanas iekārtas komplektu 10 000 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā.

Videokonferenču izmantošana tiesu un tiesībsardzības iestāžu darbinieku apmācību nodrošināšanā ļautu ietaupīt finanšu un personāla izmaksas, jo iekārtas plānots uzstādīt tiesu, prokuratūras un Valsts policijas apgabalu iestādēs, tādējādi tiesām, prokuratūrām un Valsts policijas iestādēm, kas atrodas konkrētā apgabala ietvaros, padarot efektīvāku apmācību procesu un norisi savās telpās, uzlabojot apmācību pieejamību reģionālā līmenī. Nepieciešamās videokonferenču iekārtas tiesās, prokuratūrās un Valsts policijas iestādēs tiks iegādātas un uzstādītas projekta laikā, to izmantošana atbilstoši projekta mērķim notiks gan projekta ieviešanas laikā, gan

arī regulāri pēc projekta ieviešanas. Videostraumēšanas iekārtas izmantošana apmācību procesā nodrošinātu apmācību pieejamību tiešsaistē – tas paplašinātu apmācīto personu loku. Pēc projekta ieviešanas gan Tiesu administrācija, gan prokuratūra, gan Valsts policija nodrošinātu minēto iekārtu uzturēšanu esošā budžeta ietvaros. Tiesu informatīvās sistēmas papildinājumu uzturēšanu un administrēšanu veiks Tiesu administrācija esošā budžeta ietvaros.

Projekta laikā ir plānots izstrādāt kompetenču modeli, lai nodrošinātu tiesnešiem, tiesneša amata kandidātiem un tiesas darbiniekiem vienotu un objektīvu kritēriju kopu, kas tiks izmantota personāla vadības nodrošināšanai, tajā skaitā personāla atlasei un apmācību vajadzību noteikšanai un nodrošināšanai 900 000 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā, tajā skaitā ietverot kompetenču modeļa vajadzībām atbilstošu apmācību identificēšanu un izpildi, definējot piemērotākos apmācību veidus un atbilstošu organizatorisko ietvaru, kā arī izstrādājot apmācību programmas. Projekta ietvaros ir plānota arī e-apmācību vides pilnveide 690 000 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā, paredzot sistēmas izveidi, kura nodrošinātu tiesu, apgabaltiesu, administratīvo tiesu tiesnešu, izmeklēšanas tiesnešu, zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu, tiesneša amata kandidātu un tiesas darbinieku tālmācību un apmācību materiālu uzglabāšanu, kā arī paredzot anonimizēto tiesu nolēmumu datubāzes pilnveidi (140 000 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā), kurā sabiedrībai ir pieejami visi anonimizētie tiesu nolēmumi, caur kuriem būtu redzama apmācību rezultātu sasniegšana. Projektā ir plānots pilnveidot cilvēkresursu vadības procesus 100 000 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā, lai integrētu kompetenču modeli tiesu, apgabaltiesu, administratīvo tiesu tiesnešu, izmeklēšanas tiesnešu, zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu, tiesneša amata kandidātu un tiesas darbinieku atlases un karjeras plānošanas sistēmā un darba izpildes novērtēšanas sistēmā, sekmējot kompetenču prasībām atbilstošu kandidātu piesaisti un novērtēšanu, kā arī attīstību tiesu sistēmas ietvaros. Projekta ieviešanas laikā tiks nodrošināta saskaņota un vienota projekta aktivitāšu īstenošana, projekta īstenošanas uzraudzība, sekmējot projekta rezultātu sasniegšanu, 1 365 275 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā, iekļaujot arī tulkošanas pakalpojumu nodrošināšanu, konferences organizēšanu un ārējā projekta audita veikšanu. Projekta ietvaros plānots veikt arī Latvijas tieslietu sistēmas ārējo novērtējumu 300 000 *euro* (iekļaujot PVN) apmērā, kas būs par pamatu visaptverošas tieslietu sistēmas modernizācijas attīstības plāna izstrādei.

Plāna uzdevumu īstenošanai tiktu izmantotas tādas apmācību metodes kā tiesu un tiesībsardzības iestāžu darbinieku stažēšanās starptautiskās partneru organizācijās (piemēram, ikgadēja tiesnešu stažēšanās Eiropas Cilvēktiesību tiesā Strasbūrā, Francijā), tiktu pilnveidota apmācību norise tiešsaistē un neklātienē, izmantojot videokonferenču iekārtas, kas sistēmā kopumā ļautu ietaupīt gan laika, gan finanšu resursus apmācību organizēšanā.

Plāna izstrādes laikā netiks izveidotas atsevišķas Eiropas Savienības tiesību konsultantu amata vietas, bet gan tiesās esošās personas tiks apmācītas attiecībā uz jautājumiem, kas skar Eiropas Savienības tiesības, tādējādi ar esošo tiesu darbinieku resursu veidojot konsultantu tīklu. Līdz ar to tiesās būs personas, kuras būs zinošas Eiropas Savienības tiesību jautājumos un, ja nepieciešams, sniegs atbalstu attiecīgo jautājumu risināšanā.

Lai veidotu atgriezenisko saiti ar sabiedrību un uzlabotu tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu pārstāvju komunikācijas prasmes, tiks apmācīti tiesās esošie tiesu komunikatori jeb tiesu darbinieki, kas ir atbildīgi par sadarbību ar plašsaziņas līdzekļiem un sabiedrību,

kā arī tiesu priekšsēdētāji. Mācības aptvers kā rakstiskas, tā mutiskas komunikācijas pamatus ar plašsaziņas līdzekļiem, tajā skaitā arī krīžu komunikāciju, kas ir īpaši svarīga liela mēroga lietās, kurām pievērsta pastiprināta sabiedrības uzmanība, kā arī lietās, kurām prognozējama liela rezonanse.

5. PROJEKTA IEVIEŠANAS MODEĻI

Par vispārēju projekta vadību un finanšu vadību būs atbildīga Tiesu administrācija. Projekta veiksmīgai īstenošanai tiks veidota vairāklīmeņu projekta pārvaldības struktūra, t. i., projekta uzraudzības komiteja, projekta vadības grupa un projekta darba grupas (skat. attēlu). Lai sekmētu projekta partneru līdzdalību projekta saturiskās vadības nodrošināšanā, kā arī veicinātu informācijas apmaiņu un sadarbību visu projekta partneru starpā, ir paredzēta projekta konsultatīvās padomes izveide.

Projekta uzraudzības komiteja būs atbildīga par regulāru projekta ieviešanas gaitas un risku vadības uzraudzību, kā arī izskatīs atbildīgās iestādes, sadarbības iestāžu un finansējuma saņēmēja sniegto informāciju par projekta īstenošanu un nodrošinās regulāru projekta gaitas uzraudzības nepieciešamo korektīvo darbību veikšanu vai iniciēšanu. Projekta uzraudzības komiteja būs augstākā lēmējinstītūcija projekta ieviešanas laikā, un tajā darbosies augsta līmeņa amatpersonas no Tiesu administrācijas, Tieslietu ministrijas un projekta sadarbības partneru institūcijām.

Projekta vadības grupa būs atbildīga par projekta stratēģisko vadību un uzraudzību, projekta plāna, budžeta un ar projekta norisi saistītu būtisku izmaiņu izskatīšanu un apstiprināšanu, projekta sekmīgai izpildei nepieciešamo resursu mobilizāciju un tai nepieciešamo lēmumu iniciēšanu, projekta gaitas uzraudzību, zemākajos līmeņos neatrisinātu problēmziņojumu un izmaiņu pieprasījumu izskatīšanu, kā arī citu ar projekta sekmīgu norisi saistītu stratēģisko jautājumu risināšanu. Projekta vadības grupā darbosies atbildīgie pārstāvji no Tiesu administrācijas.

Tiesu administrācija projekta īstenošanas laikā nodrošinās visu nepieciešamo publisko iepirkumu procedūru organizēšanu un kontroli

saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma prasībām. Katra iepirkuma organizēšanas procedūra būs identiska šā pielikuma 2. nodaļā aprakstītajai starpdisciplināro apmācību organizēšanas procedūrai. Tiesu administrācija nodrošinās pakalpojumu uzraudzības izpildi un pakalpojuma sniedzējam nodrošinās visu nepieciešamo informāciju kvalitatīva un efektīva pakalpojuma nodrošināšanai.

Projekta saturiskas pārvaldības nodrošināšanai projekta īstenošanas laikā tiks izveidota Projekta konsultatīvā padome, tajā iekļaujot pārstāvjus no Tieslietu ministrijas, Tieslietu padomes, visām projekta mērķauditorijas iestādēm un citām iestādēm. Projekta konsultatīvā padome, ņemot vērā visu tajā pārstāvēto iestāžu vajadzības, sniegs konsultatīvu atbalstu apmācību tēmu izvēlē konkrētai mērķauditorijai, apmācību plāna atjaunošanā, projekta laikā īstenojamo apmācību programmu definēšanā un citos jautājumos, lai nodrošinātu kvalitatīvu un savlaicīgu lietu izmeklēšanu un sekmētu komercdarbības vides uzlabošanu Latvijā.

Vienlaikus vēršam uzmanību uz to, ka darbs Projekta konsultatīvajā padomē un Projekta uzraudzības komitejā nerada papildu finanšu slogu – par dalību tajās nav plānota atlīdzība. Turklāt projekta vairāklīmeņu pārvaldība nodrošinās plānā definēto uzdevumu sasniegšanu tam paredzēto termiņu ietvaros, jo katram līmenim ir definēti savi uzdevumi, kas nepārklājas. Projekta uzraudzības komiteja ir vispārēja prakse projekta uzraudzībā iestādes iekšienē un sadarbībā ar partneriem visos Tieslietu ministrijas un tās padotības iestāžu projektos. Projekta konsultatīvā padome nodrošinās projekta mērķa grupu ciešāku iesaisti apmācību satura un vajadzību definēšanā, kā arī kvalitātes kontrolē. Papildus jāņem vērā, ka Projekta konsultatīvās padomes dalībnieku loks ir plašāks nekā Projekta uzraudzības komitejas dalībnieku loks.

6. REZULTĀTI (RĀDĪTĀJU VĒRTĪBAS)

Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020. gadam ir precizēts atbilstoši šobrīd plānotajam rezultāta un iznākuma rādītājam, jo, izstrādājot detalizētu projekta aktivitāšu aprakstu, finansējuma sadali un laika grafiku, tika apzināts mērķa grupas lielums, no kā bija atkarīgs projekta iznākuma rādītājs, kā arī detalizēto procedūru izstrādes laikā tika pilnveidota mērķa vērtību aprēķina metodika.

(Ministru kabineta
2015.gada 9.marta
rīkojums Nr.115)

**Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes
stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāna 2015.–2020.gadam kopsavilkums**

(Plāna kopsavilkums grozīts ar MK 27.08.2015. rīkojumu Nr.463)

Ministru kabinets 2009. gada 7. oktobrī (rīkojums Nr. 685, prot. Nr. 67 55. §) apstiprināja nozīmīgu tiesu varas politikas attīstības pamatdokumentu – Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015. gadam (turpmāk – pamatnostādnes 2009–2015), kuru mērķis ir nodrošināt tiesisku, efektīvu, kvalitatīvu un sabiedrības vajadzībām atbilstošu tiesu iekārtas darbību, sekmējot tādu tiesu varas pamatvērtību īstenošanu kā neatkarīga, pieejama tiesa un efektīva tiesas procesa norise saprātīgā termiņā.

Minētā mērķa sasniegšanai pamatnostādnēs 2009–2015 ir nostiprināti seši rīcības virzieni: tiesu pieejamības veicināšana, tiesu infrastruktūras un pārvaldības attīstīšana, cilvēkresursu attīstības veicināšana tiesu varā, tiesu noslodzes samazināšana un izlīdzināšana, tiesu varas neatkarības veicināšana un zemesgrāmatu procesa efektivizēšana.

Īstenojot pamatnostādnēs 2009–2015 minētajos politikas apakšmērķos noteiktos uzdevumus, būtiskākā to neizpilde saistīta ar cilvēkresursu kapacitātes celšanu tiesu varā. To, ka uzdevumi ir daļēji izpildīti vai nav izpildīti, pamato dažādi objektīvi iemesli, tai skaitā ekonomiskā situācija valstī un minēto uzdevumu izpildei pieejamais finanšu līdzekļu apjoms.

Tiesu varā nodarbināto cilvēkresursu attīstībai jau pamatnostādnēs 2009–2015 kā galvenais mērķis noteikta kompetentu personu piesaiste darbam tiesās un zemesgrāmatu nodaļās, tai skaitā plānoti pasākumi tādu personu motivācijas līmeņa celšanai un regulārai kompetences līmeņa paaugstināšanai, kuru darbs saistīts ar tiesu varu, paredzēts nodrošināt efektīvu tiesneša amata kandidātu atlases un stažēšanās procesu, ieviest tiesnešu kvalifikācijas un darba rezultātu regulāru novērtēšanu, stiprināt tiesneša palīga institūtu, kā arī veikt citus pasākumus.

Viens no būtiskiem un joprojām neatrisinātajiem jautājumiem attiecībā uz cilvēkresursu attīstību tiesu varas jomā finanšu līdzekļu trūkuma dēļ ir saistīts ar vienota un ilgtermiņa apmācību modeļa, tai skaitā starpdisciplināro apmācību modeļa trūkumu gan tiesu varā, gan tiesībsardzības iestādēs. Profesionālās pilnveides pasākumiem ir jāvelta būtiska uzmanība, un sistēmā strādājošajiem ir nemitīgi jāpilnveido savas profesionālās zināšanas un iemaņas.

Tiesiska valsts, kurā pastāv kompetenta tiesu vara, spēj piesaistīt ilgtspējīgas investīcijas, kas veicina arī tautsaimniecības izaugsmi. Ņemot vērā pašreizējo sabiedrisko un saimniecisko attiecību intensitāti, pieaug arī nepieciešamība pēc zināšanu paplašināšanas. Stiprinot tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku¹ profesionālo kvalifikāciju, tiks veicināta stipra, kompetenta un neatkarīga tiesu vara un tiesībsardzības iestādes, kas ir tiesiskas valsts stūrakmens. Tādēļ izstrādāts Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020. gadam (turpmāk – plāns).

Plāns ietver uzdevumus un veicamos pasākumus četros galvenajos rīcības virzienos:

- 1) plānveidīga tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku nepieciešamo zināšanu, prasmju un iemaņu nodrošināšana;
- 2) efektīva cilvēkresursu izmantošana;
- 3) tiesu noslodzes jautājuma risināšana, veicinot alternatīvo domstarpību risināšanas (ADR) veidu izmantošanu;
- 4) uz izvērtējumu balstīta politikas īstenošana un cilvēkresursu attīstības plānošana.

Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības un nodrošināšanas pamatnostādņēs 2014.–2018. gadam paredzētā apmācība un pētījumi intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības jomā, kā arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņu projektā 2014.–2020. gadam paredzētie uzdevumi apmācības un kvalifikācijas celšanas jomā netiek iekļauti plānā paredzēto aktivitāšu skaitā.

¹ Šeit un turpmāk plānā ar vārdiem "tiesībsardzības iestāžu darbinieki" jāsaprot gan ierēdņi, gan darbinieki, gan citas amatā ieceltas vai ievēlētas tiesībsardzības iestāžu amatpersonas neatkarīgi no to juridiskā statusa. Minētās personas piesaistītas tiesu varas īstenošanai Latvijā – tie ir dažādu līmeņu izmeklētāji pirmstiesas procesā, specializēto struktūrvienību izmeklētāji pirmstiesas procesā, prokurori. Mērķauditorija aptver arī tiesu sistēmai piederīgās profesijas: zvērinātus tiesu izpildītājus, zvērinātus notārus, zvērinātus advokātus, maksātnespējas administratorus, šķīrējtiesnešus un sertificētus mediatorus.

Tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs